

Monográfia

**a Littke-család eredetéről, életéről és leszármazásáról,
a Littke-pezsgőgyár
80 éves fennállása alkalmából
(1864-1944)**

**Írta és összeállította
Littke György
ny. m. kir. államvasúti főfelügyelő**

Littke Marika tulajdonából, konvertálta és kiegészítette Gelléri Emil 2011-ben. Segítettek:
Takács Gábor, Littke István, Göndör Hajna és Bakos Ildikó. Date 2013.06.07
Urheberrechtlich geschützt, Minden jog fenntartva

TARTALOM

Előszó	5
1) Első generáció	
1.1) Littke Lőrincz, a család alapítója 1809-1879	6
2) Második generáció Littke Lőrincz fiai:	
2.1.) Littke Ferenc életrajza 1832-1901	18
2.2.) Littke János életrajza 1834-1917	21
2.3.) Lőrincbányai Littke Ágoston életrajza 1838-1911	25
2.4.) Littke József életrajza 1840-1902	27
3) Harmadik generáció	
3.1 Littke Ferenc fiai:	
3.1.1) Dr. Littke Lajos életrajza	31
3.1.2.) Littke István életrajza 1869-1910	32
3.1.3.) Littke János életrajza 1874-1890	43
3.2 Littke János fiai:	
3.2.1.) Littke György életrajza	34
3.2.2.) Dr. Littke Aurél életrajza	36
3.3 Littke József fiai:	
3.3.1.) Lőrincbányai Littke Jenő életrajza 1867-1940	42
3.3.2.) Lőrincbányai Littke Ernő életrajza 1871-1920	44
3.3.3.) Lőrincbányai Littke József életrajza 1872-1937	45
3.3.4.) Littke Lőrincz életrajza 1874-1935	53
4 A nemesi kiváltságlevél és átruházási okmány ismertetése	54
5 Általános rész	57

Mellékletek:

1.) A Littke nemzetség családfája.	60
2.) A Littke család leányágainak leszármazottai.	n
3.) A nemesi címer és a Nemeslevél	61
4.) A családi ház.	62
5.) Körlevél és árjegyzék az 1864. évben piacra került első Littke pezsgőről.	n
6.) A pezsgőgyár nagy udvari csarnoka.	n
8.) Fénykép az 1891. június 22-i királylátogatásról.	n
9.) Littke Lőrincz arcképe.	n
10.) Littke Lőrincné sz. Taitl Johanna arcképe	63
És szülei Ferencnek és Kelemen Zsuzsannának arcképe.	n
11.) Littke Ferenc arcképe.	64
12.) Littke János arcképe.	n
13.) Lőrincbányai Littke Ágoston arcképe.	64
14.) Littke József arcképe.	63
15.) Dr.Littke Aurél arcképe.	63
16.) Lőrinc bányai Littke Jenő arcképe.	63
17.) Lőrinc bányai Littke Ernő arcképe.	n
18.) Lőrinc bányai Littke József arcképe.	n

Sajnos 2013-ig még nem sikerült minden eredetileg tervezett mellékletet beszerezni, ezek n-el vannak jelölve.

Előszó

A család történetét hiteles okmányok, szüleim szóbeli közlései alapján, emlékezetemben maradt adatokból állítottam össze: a történetekhez semmi képzeletbeli dolgot hozzá nem adtam, a megállapított tényekből semmit el nem hallgattam.

Elhatározásomban nem önérdek vezetett, hanem kizárólag ama körülmény, hogy egyrészt a származást kutató mai időkben az utódok részére a család múltjáról és hagyományáról egy hiteles történet rendelkezésre álljon, de másrészt a gyár érdekét is szolgálja, miért is feltétlen szükségesnek tartom, hogy a gyár minden egyes mozzanatáról, vagyoni helyzetéről, a gyártási mennyiségekről, a fogyasztási adatokról, stb., hiteles statisztikai feljegyzések vezetessenek.

Saját magam hasznát aligha vehetem, mert mint a harmadik generációhoz tartozó családtagnak, magas koromra való tekintettel, arra szükségem aligha lesz. De elhatározásomban bizonyos fiúi kötelességérzés is vezetett atyám iránt, mert a Littke-féle ma is virágzó pezsgőgyár magvát ő hintette el. Az ő kezdeményezése volt a pezsgőgyártás, és az ő nevéhez fűződik a gyár alapítása, mint a leírásból kitűnik.

Az 1864. esztendőre nyúlik vissza a pezsgőgyártás kezdete és 1944-ben a gyár alapításának nyolcvanadik évfordulóját éri el. A jelentős évforduló egy gyár történetében sokat mond, különösen az utolsó három évtized válságos időszakában, amikor a háborús viszonyok, értékcsökkenések stb. miatt igen sok vállalat a nehézségekkel megküzdeni nem bírt. Iparfejlesztési szempontból pedig, főleg egy vidéki városban, nem csekély tényezőt jelent.

Nagybátyám, Littke József érdeme, hogy a gyárat továbbfejlesztette, Ernő és József fiai pedig, hogy a mai nivóra emelték és ezzel pezsgőjüket a legrégibb keletű francia pezsgőgyárak termékeivel egyenrangúvá tették. Dicséret és elismerés illesse őket haló poraikban is. A gyárat jelenleg a negyedik generációhoz tartozó unokaöcsém, Littke József vezeti. Szép eredménnyel és őszintén kívánom neki, hogy munkáját siker koronázza.

Egyet azonban nem hallgathatok el, és ezt unokaöcsém szíves figyelmébe ajánlom és pedig azért, hogy utódokról kell gondoskodni, mert miként áll az a tény, hogy háborúban kevés katonával csatát nyerni nem lehet, ugyanez áll arra is, hogy egy családi alapítást kevés utóddal sokáig fenntartani szintén nem lehet. Nagyatyám, Littke Lőrincz halálakor 16-an voltak unokák, köztük 9 fiú, míg ma szomorú tényként kell megállapítanom, hogy szaporodás szempontjából számba jöhető fiú utód alig egy-kettő van, ami igen nagy csökkenést jelent, de esetleg kihalásra vezet.

Végül is hálás köszönetet mondok Littke József unokaöcsém özvegyének, szül. Nagyszigethi Szily Erzsébetnek, öcsémnek, Dr. Littke Aurélnak, Unkelhäuser Károly m. kir. Huszárőrnagynak, mint Littke Ferenc unokájának, valamint Littke József pezsgő gyáros unokaöcsémnek, akik a monográfia megírásához lényeges segítséget nyújtottak.

Kelt Budapest, 1943. szeptember havában

Littke (Valér) György
(1869-1944)

1.) Littke Lőrinc, a család alapítója (1809-1879)

Littke Lőrincz 1809-ben, valószínűleg Varsóban született, szüleinél sajnos igen csekély adat áll rendelkezésre. Születési helyére csak annyiból lehet következtetni, hogy atyám közlése szerint, atyja őrmesteri rangban, a lengyel hadseregben, Varsóban teljesített szolgálatot. Miután e megállapítást tényként kell elfogadni, születési helyét kétségbe vonni alig lehet, mert atyja, mint a lengyel hadsereg katonája Varsóban nősülhetett. A másik támpont az, hogy Littke Lőrinc Varsóban élő szüleivel levelezésben volt, sajnos azonban e levelek, amelyek származására nézve esetleg tájékozást nyújthatnának, elkallódtak. Születési éve csak a házassági leveléből volt megállapítható, az annak idején igen hiányosan vezetett anyakönyvekben sem a születés helyét, sem a szülők nevét, lakhelyét, de a születés időpontját (hó és nap) sem jegyezték fel.

Ama felmerült feltételezés, hogy szülei német telepések voltak, nem teljesen kizárható. Azt valószínűnek tartom, hogy anyja német származású lehetett. Német eredetét, - anyai részről - nem tartom kizártnak: erre abból következtetek, hogy nagyatyám Pécssett, a német származású Taitl Ferencnél talált elhelyezkedést, márpedig alig tételezhető fel, hogy a német nyelvnek akkor ne lett volna birtokában és azt bizonyára a szülői házban, édesanyjától sajátította el.

Hogy csak édesanyja lehetett német származású, megerősíteni látszik az, hogy Littke Lőrinc nevét eleinte Litka-nak írta és csak később önmaga változtatta Litke-re, majd Littkére. A Litka név pedig nem enged német származásra következtetni, annyira nem, hogy Varsóban ma is találhatók Litka címfeliratok. A kétszeri névváltoztatást atyám is elmondta. Hogy milyen súlyt helyeztek annak idején a vezetéknevek helyes írására, abból is látszik, hogy a Pécs belvárosi plébániahivatal anyakönyvében atyám neve "Litke"-nek van bevezetve, holott születése napján, vagyis 1834. november 3-án, Matric. Numerus 77. alatt kiállított és Jokovich Simon keresztelő segédpap által aláírt, a kereszteni szülőkhöz intézett felhívásban, hogy tartsák kötelességüknek gyermeküket himlő ellen beoltatni, neve két "t"-vel van írva, míg ugyanezen dokumentum hátlapján a megtörtént beoltás alkalmával a városi orvos ismét egy "t"-vel írta a nevét, tehát sem az egyházi, sem a városi hatóságok nem tartották fontosnak a nevek helyes és pontos feltüntetését, így nem csoda, hogy abban az időben mindenki tetszése szerint úgy és akkor változtatta a nevét, amikor és ahogyan akarta.

Nem tartom kizártnak, hogy Littke Lőrinc eredeti nevének a magyar hangzású Litkére történt megváltoztatásával magyar érzelmének akart kifejezést adni. Mert magyar érzelmét már azzal is kifejezésre juttatta, amikor az 1861. február hó 9-én rendezett házi bálja alkalmával - amelyről később még szó lesz - a tánctermet magyar nemzeti színű sátorral alakította át, ami az akkor még erős osztrák nyomás alatt álló országban ugyancsak hazafias tette vall.

Lehet, hogy nevét a Nógrád megyében lévő Litke, avagy a Szabolcs megyében lévő Fényeslitke községek után vette. Nem tartom feleslegesnek itt megjegyezni, hogy az 1890-es években megindított névmagyarosítási mozgalom alkalmával, fiatal tisztviselő koromban elsőbbségtől felhívást kaptam, hogy nevemet magyar hangzású névre változtassam, ami ellen tiltakoztam és e tiltakozásomat a jogi osztály főnöke épp előbbi községek elnevezésére hivatkozva azzal az érveléssel támogatta, hogy a Littke név magyar hangzású.

Littke Lőrinc egyik fivére kávéház tulajdonos volt Triesztben, ahol az 1913. évben rövid ott tartózkodásom miatt csak annyit bírtam megállapítani, hogy a városház épületében levő jelenlegi "Caffé Municipio" volt azelőtt a "Caffe Littke" egykor "Caffe Specchi". Az akkori tulajdonos csak annyit tudott, hogy tudomása szerint a család Triesztből elköltözött. Egy másik fivére az orosz hadseregben teljesített szolgálatot és ugyancsak édesatyám közlése szerint Littke Lőrinc 1865 vagy 66-ban Bécsben találkozott fivérével, aki ez időben ezredesi rangot viselt.

Littke Lőrinc a későbbi trieszti kávéház tulajdonos fivérével együtt 1824-26 között hagyhatta el a szülői házat. Okot erre a lengyelországi politikai viszonyok adhattak, mert az orosz uralom megszüntetése iránt megindított mozgalmak, állandó forrongásban tartották az országot és így boldogulásukra kevés kilátás kínálkozott. Harmadik fivérük, a későbbi ezredes, az orosz hadseregbe lépett. Littke Lőrinc leszármazását, a szükséges adatok hiányában, egyelőre továbbkutatni nem lehetséges, ezt csak Varsóban lehetne megkísérteni, ami a jelenlegi háborús helyzet miatt ugyancsak akadályba ütközik. Így kizárólag a családalapításból kiindulva lehet a családfát ill. a származást levezetni. Kutatásaim közben megkerestem a Nógrád megyei Litke, a Szabolcs megyei Fényes-Litke községek plébánia hivatalait, de csak az elsőtől kaptam választ, az is nemleges volt, írtam a varsói plébánia hivatalnak is, de ez ideig még választ nem kaptam, ez a jelenlegi háborús viszonyoknak tulajdonítható. Ugyancsak ennek kell tulajdonítanom azt is, hogy a Berlinben élő Littke Emiltől sem kaptam ez ideig választ. Nem tartom kizártnak, sőt valószínűnek, hogy a varsói kutatások eredményekre vezetnének, mert kizárólag a varsói egyházi anyakönyvekben lehetne a származásra nézve kétségtelen adatokat megállapítani.

Varsó az 1773-1815 évek között történt lengyelországi háromszori felosztás alkalmával hol német, hol orosz uralom alá került. Így Varsó 1812-ig a varsói nagyhercegséghez, német uralom alá tartozott. I. Napóleon Frigyes Ágoston szász királyt nevezte ki nagyherceggé.

Mivel Littke Lőrinc születése (1809) erre az időre esett, származása nemzetiségét e távlatból és következtetésekből megállapítani nem lehetséges, nincs tehát az sem kizárva, hogy ő maga is német származású volt, és nevét esetleg atyja változtatta lengyel hangzásúra. Annyi tény, hogy Littke Lőrinc akkor hagyta el a szülői házat, amikor Lengyelország a legválságosabb időket élte át. Littke Lőrinc felesége született Taitl Johanna családjának eredete azonban az 1600-as évekhez vezethető vissza: szülei Taitl Ferenc és Kelemen Zsuzsanna, 1807. január 27-én Pécsen kötöttek házasságot. Utóbbiak szülei Taitl Vencel János szül. 1753. április 8-án és Kautzinger Teréz voltak. Ez a viszony Taitl Tamás és Javosik Dominika Klattauban 1751. január 19-én kötött házasságából származott. Taitl Tamás, Taitl Jakab és Formanek Ludmilla házasságából született 1720. december 11-én Klattauban. Taitl Jakab és Formanek Ludmilla ugyancsak Klattauban 1695. október 25-én kötöttek házasságot. Formanek Ludmilla szintén Klattauban született 1671. szeptember 15-én, Formanek Adalbert házasságából.

Nagyatyám az 1824-26. között, mint 14-16 éves ifjú érkezett Pécsre, ahol Taitl Ferenc szabóüzletében vállalt alkalmaztatást. Itt a szabómesterséget elsajátítván 22 éves korában nőül vette főnökének Johanna nevű leányát, akivel 1831. november 8-án a havi hegyi Boldogasszonyról elnevezett kápolnában megesküdött. Feleségével 40.000 forint hozományt kapott. Rövid időre az egybekelésük után opósa a szabóüzletet reáruházta és azt a saját neve

alatt jó eredménnyel tovább folytatta, de csak néhány évig. Valószínűleg már ezen üzletágban kifejtett tevékenysége és szorgalma, de a feleségével kapott hozomány is hozzásegített nem kis vagyonhoz, mert az 1840-es évek elején a szabóüzletet eladta és borkereskedést nyitott. E célból megvásárolta Freiherr Gustav Hilleprand von Prandau valóságos titkos tanácsos Scitovszky tér 12. sz. alatti kúriáját (A jelenlegi pezsgőgyár). A pécsi borkereskedelem ez időtájt kezdett felvirágozni, ezt vállalkozó szelleme előre látván, a megvásárolt báró Hilleprand von Prandau féle házban erre rendezkedett be, ott nagyobb pincéket építtetett, hogy az összevásárolt boroknak megfelelő férőhelyet létesítsen, ez igen nagy jövedelmet biztosított részére.

A borkereskedés mellett mindvégig kitartott, vállalkozó szelleme azonban soha nyugodni nem hagyta. Szénbányát nyitott, vasúti talpfák kitermelése céljából erdőbirtokot bérelt, kőbánya kitermelésével foglalkozott, házakat épített, szőlőket vásárolt. Mindezen vállalkozásai révén igen nagy vagyonra tett szert, ami tevékenysége csúcspontján jó néhány százezer forintra rúgott, ami abban az időben igen nagy összeg volt: vagyona a mai értékszámítás szerint mintegy egymillió pengőt tett ki.

Igaz, hogy ezt az alig egy-két évtized alatt szerzett vagyonát mindvégig nem volt képes egyensúlyban tartani, amit részben sokfelé szétágazó spekulációi okoztak, bár 1879-ben bekövetkezett halálakor még mindig tekintélyes vagyonnal rendelkezett. A szénbányászatot az 1840-es évek végén kezdte művelni és ez eleinte szintén jó üzletnek bizonyult. Az aknát keresztnevről Lőrinc aknának nevezte el, amely nevet ma is viseli, jóllehet a kitermelést ebben az aknában, valószínűleg kimerülés miatt már régebben megszüntették. A Lőrinc bánya és az e helyen volt birtok alapján adományozott fiának; Littke Ágostonnak cs. és kir. altábornagynak a Lőrincbányai nemesi előnevet.

A szénbányászattal annak idején több pécsi polgár is foglalkozott, de a bányák birtokban tartása aránylag rövid ideig tartott, mert a Duna Gőzhajózási Társaság minden eszközt és lehetőséget megragadott, hogy a bányát a tulajdonába vegye, ami mint privilizált vállalatnak néhány év múlva sikerült is. A törekvést a társaság osztrák volta is alátámaszthatta, mire az akkori elnyomatás idejében könnyen következett el és valószínű, hogy felsőbb helyről történt intézkedésre kisajátítási eljárás indult, ami végtére peres eljárásra vezetett, mert a társaság a bányatulajdonosokat megfelelően kártalanítani vonakodott.

Atyámtól nyert elbeszélésből tudom, hogy nagyatyámat ez alkalommal érzékeny veszteség érte, mert a per elhúzódása következtében igen sok perköltség merült fel, de másrészt mert nagyatyám Dittrich nevezetű ügyvédje vele szemben nem járt el illő módon és fondorlatos úton a Duna Gőzhajózási Társaság malmára hajtotta a vizet, valószínűleg nem minden ellenszolgáltatás nélkül.

Itt jegyzem meg, hogy nagyatyám mint szénbánya tulajdonos 10-12 szobából álló nagy lakását sohasem fűtötte szénnel és jól emlékszem gyerekkoromból, hogy egy akkor már idősebb ember egész éven át fűrészelte és aprította a háztartás részére szükséges tűzifát De atyámtól is hallottam, hogy annak idején a lakásnak szénnel való fűtése igen lassan és nehezen indult meg, mert részben a cselédséget igen nehezen lehetett a szénnel való fűtésre reábirni és betanítani, de másrészt a pécsi szén akkor még kevésbé volt alkalmas kályhafűtésre, de nem is állottak a széntüzelésre alkalmas fűtőtestek (kályhák) rendelkezésre. Emlékszem jól, hogy az 1880-as években is még, amikor a szénnel való fűtés már inkább

elterjedt, a cselédségnek, de a háziasszonyoknak is a szénrel való fűtés igen sok bosszúságot és kellemetlenséget okozott.

Erdőkitermelési tevékenysége főleg a vasúti talpfák előállítására szorítkozott, így az 1867-ben megnyílt Mohács-pécsi vasút megépítéséhez és később a Pécs-Barcs vasút részére is talpfákat szállított. Erdőkitermelései leginkább Somogyban voltak, ahová a talpfák leszállítása ill. átvétele és átadása, munkabérek kifizetése, stb. céljából atyám is többször, sokszor egyedül, máskor atyjával együtt utazott, az annak idején nem biztonságos viszonyok között.

Leginkább télen, mert a fák kitermelése télen történik és többször szánon tették meg az utat, gyakran igen viszontagságos körülmények között, mert az utazás akkor akár kocsin, akár szánon történt, mindig veszéllyel járt a farkasok és rablóbandák (szegénylegények) miatt. Így atyám mesélte el, hogy sokszor találtak út közben farkasokkal, de banditákkal is. Az utazás csak úgy volt lehetséges, hogy a fogatot egy Somogy megyei vendégfogadós, akinél rendszeren megszálltak, állította elő és a kocsis az egyik bandavezér vagy a banda egyik tagja volt és a vendégfogadóstól csak akkor kapta meg a fuvarozásért járó díjazást, ha atyámtól vagy nagyatyámtól megfelelő írásbeli igazolást hozott, hogy minden baj nélkül hazaszállította őket. Így nem egyszer előfordult, hogy az erdőkön keresztül vezető utakon banditákkal találtak, és a kocsis intésére minden megállítás vagy megtámadtatás nélkül továbbmehettek. Kőbányai munkálkodásáról csak annyit jegyezhetek fel, hogy nagymennyiségű útburkolási és építkezési köveket, kavicsot és homokot is termelt és értékesített, ami szintén hasznos befektetésnek bizonyult.

Pécsett több bérházat épített, így többek között a Főutcában azon a helyen, ahol régebben egy bolthajtásos épület alatt vezetett az út az akkor Posta utcába. Ő építette a ma is meglévő Littke-kaszárnyát és több más házat.

Három szőlő tulajdonosa volt, egy Rigoderbe, Pécs-bányatelep közelében, egy Gyökésben és a szkókói szőlő. A Gyökési szőlőt 1863-ban Ferenc fiának, míg a rigoderi szőlőt 1868-ban Ágoston fiának ajándékozta. A Basa-malomban 3 hold szántója volt, 1871-ben a siklói külvárosi 95. sz. alatt telekkönyvezett házat örökölte: ez valószínűleg feleségének tulajdona volt

A szkókói szőlő Jenő unokája haláláig, közel 100 évig volt a Littke család tulajdonában, de ma már sajnos idegen kézen van. Ezt a szőlőt nagyatyám nagyon szerette és oda gyakran kijárogatott, persze a társaságához tartozó barátaival, akikkel a jó szkókóit iddógálva tarokkoztak és kedélyeskedtek, míg nem a késő éjjeli órákban a szkókói hatása alatt a rossz kavicsos úton botorkálva hazatértek.

A régi szkókói szüretkező kedves gyermekkorombeli emlékek fűznek. Ilyenkor mindig nagy vendégsereg gyűlt össze, legtöbbször tűzijátékkal megrakodva, mi különösen nekünk gyerekeknek szerzett nagy örömet. Volt ott jó hangulat, amihez nagyban hozzájárult a magyar vendégszeretet. A nagy vendégség alig fért el a présházban, míg a fiatalság a présház előtti nagy diófa alatt élvezte a szüret örömeit. Nagynéném (Littke József felesége) határtalan vendégszeretettel fogadta és minden jóval ellátta vendégeit. Konyhája egész megyénkben híres volt, mert gondos hozzáértéssel, fáradhatatlan buzgalommal és jó ízléssel nagyrészt saját kezűleg készítette az ízletes ételeket, bár elég cselédség állott rendelkezésére.

Azokban az időkben még lábtiprással nyomták ki a szőlőből a mustot. A szőlősajtólók csak később jöttek divatba. Persze a préselő legény lábait a gazda felügyelete alatt, alapos

tisztogatási műveletnek vetették alá. A szüret után egy-két nappal, amikor a must már erjedni kezdett, készült a finom ürmös. Ezt oly módon állították elő, hogy egy akós hordóba, egy hurkaszerű zacskóban mecseki füveket és növényeket helyeztek el a hordóba felülről az aknanyíláson keresztül egészen a hordó fenekéig.

Ugyanezen füvekből készül jelenleg a híres Mecseki itóka. A zacskót egy-két napig a hordóban hagyták és amikor a must már egészen erjedésben volt, a zacskót eltávolították, a must az erjedési folyamat által a növényekből kiválasztott ízekkel telítve igen zamatos és élvezetes itallá változott. Természetesen az így előállított ürmös állandó forrásában volt és ha palackba fejtették, azt bedugaszolni egészen nem lehetett, mert az erjedési folyamat különben a palackot szétvetette. Különösen ízletes volt az így előállított ürmös sült gesztenye fogyasztása után, de aki a kívánatos ital csábításának túlságosan engedett és esetleg kissé mélyebben és gyakrabban tekintett a pohár fenekére, azt hamarosan levette a lábáról. Nem tudom, ma még készítik-e a szüretnek alkalmával ezt a finom ízletes ürmöst.

Nagyatyámnak, Littke Lőrincnek azonban fő vállalkozása a borkereskedelem volt, ami mellett haláláig kitartott és ebből a vállalkozásból fejlődött ki a mai pezsgőgyár.

A bortermelés az 1840 és 50-es évek között, de még később is, az 1880-as években nálunk is elterjedt phyloxera pusztításáig igen bőséges volt, a termelt mennyiség jóval meghaladta a belső fogyasztást annak ellenére, hogy az ára annak idején mindössze 4-10 krajcárt tett ki literenként. Ez azonban nem akadályozta a borkereskedelem felvirágoztatását, mert bőséges kiviteli lehetőségek kínálóztak. Ezeket a lehetőségeket használta ki Littke Lőrinc is. Igen nagy mennyiséget szállított külföldre, főleg Bécsbe, ill. Ausztriába és a Balkánra. E kedvező viszonyok mellett borüzlete nagy lendületet vett. Eleinte kizárólag teljes hordómennyiségben kötött üzleteket, és csak később tért át palackozott borok forgalomba hozatalára. Bornagykereskedését mintegy 15 évig, 1864-ig saját maga vezette, akkor azt szerződésileg János és József fiaira ruházta. A most következő adatokat a birtokomban lévő németnyelvű eredeti szerződésből idézem. A szerződés szó szerinti magyar fordítása a következő:

Társulási szerződés

Alulírottak, Littke Lőrinc úr részéről egyrészt és Littke János és József urak részéről másrészt, a következő szerződés kötött

- 1.) Littke Lőrinc úr a helybeli piacon Littke L. cég alatt fennálló bornagykereskedését a társulatnak továbbvezetésre átadja azzal, hogy abban Littke Lőrinc úr, mint kültag (Comandite) szerepel, Littke János és József urakat illetőleg pedig egyesületi társulat legyen.
- 2.) A szerződés tíz évre kötött és 1861. június 11-én veszi kezdetét és ugyanazon napon az 1871. évben végződik.
- 3.) A társulat tőkéje a felvett leltár szerint 30.150 forint 33 krajcár osztrák értékből áll, mely összeg a társulok között olyképp oszlik meg, hogy Littke Lőrinc úr vagyonának e részéből 10.158 forint 33 krajcárt fiainak önállóságuk megalapozása céljából örök tulajdonukba átad, a 20.000 forinttal pedig Littke Lőrinc úr kültag gyanánt a társulatban részt vesz.
- 4.) A társulat üzletei J. és J. Littke cégjegyzéssel kötöttnek, nevezettek kizárólagos és egyedüli aláírásával.

- 5.) A kötendő üzletek csak borüzletekből állhatnak.
- 6.) Mivel a társulat székhelye Littke Lőrinc úr házában van, Littke úr szívesen kötelezi magát, hogy a társulat által elfoglalandó helyiségekből éspedig az összes pincéket, az irodahelyiséget, raktárt, fél padlást, fél istállót, egy fészert, az udvar használatát, a kapubejáratot és a mosókonyhát évi 840 forint bérért átengedi azzal a kikötéssel, hogy a havi 70 forint bérösszeg előzetes megfizetésére magukat kötelezik. Egyben azonban bérlők kikötik, hogy Littke úr a szerződés tartalma alatt a bérösszeget fel nem emelheti és a társulatnak felmondania nem szabad.
- 7.) Littke Lőrinc úr 20.000 forintot kitevő tőkéje évi 6 %-kal, havonként 100 forintnyi előre fizetendő részletekben a társulat részéről kamatoztatandó.
- 8.) Minden év befejeztével (december végén) leltár és zárlati mérleg készítendő s mivel Littke Lőrinc úr egyéb nyereségre, mint a 7) szakaszban kikötött 6 %-os kamatra igényt nem tart, az üzleti nyereség vagy veszteség kizárólag Littke János és József úrak között fele-fele részben kerül megosztásra és a tiszta nyereség mindegyik részére, de csakis akkor, ha az üzletnek hátrányt nem okoz, - kívánatra kifizetendő.
- 9.) A kommjanditőr úr a társulat üzleteibe bele nem avatkozhat, joga van azonban a társulat üzleti könyveit és pincéit ellenőrizni, illetve felülvizsgálni.
- 10.) Kötelezzük magunkat, hogy a jelen szerződésnek lejártáig hat hónappal nyilatkozni tartozunk, hogy az üzletet tovább- folytatjuk-e avagy felosztatni óhajtjuk.
- 11.) Abban az esetben, ha a társulat tartalma alatt a három társulól közül egyik elhaláloznék, a társulat a jelen szerződés lejártáig továbbra is fennmarad és az örökösök az elhalálozott jogaiba lépnek, azonban valakit kijelölnek, aki nevükben őket képviseli.
- 12.) A társulat tartalma alatt előfordulhat olyan események elbírálására, amelyek a jelen szerződés megkötése alkalmával előreláthatók nem voltak és egyenetlenségre vezetnek, mindkét részről döntőbírák nevezendők ki és ha ezek véleménye is megoszlanak, úgy a döntőbírák egy harmadik személyt, mint elnököt jelölnek. A döntőbírói Ítéletnek jogerősnek kell lennie és szerződők annak magukat fellebbezés nélkül alávetni tartoznak.

így történvén Pécssett 1861. július 14-én. Littke Lőrinc s.k. Littke János s.k. Littke József s.k.
Mint tanuk: Humayer Mátyás s.k. Sipos József s.k.

29954/861. szám Pesten kir. e. Váltótörvényszék 1861. évi július hó 25-én és augusztus 3-án tartott ülésében jelen társasági szerződést, miután ez a személyesen megjelent Littke János, Littke József és Littke Lőrinc előtt fennszóval felolvastatott, saját kézvonásaiknak ismerték el az erre vonatkozó "J- és J. Littke" aláírási címmel együtt a címbejegyzési könyv 1920. lapján 1923. sorszám alatt bejegyeztetett.

Pesti kir. váltótörvényszék 1861. évi augusztus 12-én.
olvashatatlan aláírás s.k. Lipovniczky Imre jegyző s.k.

A szerződést a kir. váltótörvényszék a kétféjű sas címerével ellátott szárazpecsétjével látta el.

Nagyatyám üzleti szellemére jellemző, hogy a szerződésben, még saját fiaival szemben is, saját érdekeit mennyire biztosítani és megóvni iparkodott. Kítűnik ez már a harmadik pontban foglaltakban, mert nem nevezhető bőkezűségnek, hogy fiainak mindössze

10.158 forint és 33 krajcárt adott önállóságuk megalapozására, holott ekkor már nagy vagyona volt, hisz birtokában volt már akkor a Littke-kaszárnya, sok bérház, szőlő, kőbánya és erdőkitermelési vállalat, nem szólván a szénbányáról. Ez az összeg vagyonának csak kis töredéke volt.

Kitűnik ez továbbá a 4.) pontban foglalt ama kikötésből, hogy bár mint u. n. melléktárs szerepelt, az üzletkötések kizárólag fiai aláírásával történhettek, tehát saját maga felelősséget vállalni nem akart.

De ott az 5.) pont, amely szerint csak borüzletekkel foglalkozhatnak, ezzel pedig fiai kezeit megkötötte, valószínűleg azért, nehogy ők is apjuk példájára más spekulációba bocsátkozhassanak, ami az üzletember féltékenységére enged következtetni.

Nem kevésbé kitűnik ez az átengedett helyiségek után fizetett bérösszegeből és az általa befektetett 20.000 forint után fizetendő 6 % kamatból, hiszen ez volt annak idején a felszámítható és törvényileg megengedett legmagasabb kamatláb, tehát a két tétel évente egymaga 2.000 forint évi kiadást jelentett, ami abban az időben nagy pénz volt és ezeket mindenkor havonta előre esedékes részletekben kellett leróni. Mindezek nemcsak saját megállapításaim, de édesanyámtól is hallottam, hogy milyen körültekintő, ügyes és a saját érdekeit erősen megvédő módon kötötte üzleteit, saját fiait sem kivéve.

De hiába volt minden óvatossága fiaival szemben, a borüzletre később - nem ugyan saját hibájából - mégis rá-fizetett, amire alább még visszatérek.

Fiai a bornagykereskedéssel jól boldogultak, továbbá jól fejlesztették és a jó pécsi a kitűnő villányi vörös, Cserkúti, nagy-Szöllösi stb., baranyai valamint saját termésű boraikkal igen jó üzleteket kötöttek, exportáltak nemcsak belföldre, de külföldre is és így az üzlet nagy lendületet vett. Az 1860-as évek elején mindketten megnősültek, és komoly munkában éltek hivatásuknak. Jómódjukat házasságuk is növelte, mert anyagilag is kedvező körülmények között nősültek, vagyonos leányt vettek feleségül.

Mint bornagykereskedők kis üzletekkel nem foglalkoztak, csak kizárólag nagybani üzleteket kötöttek, tehát főleg viszonteladóknak, kereskedőknek, vendéglőknek, szállodáknak stb. adták el boraikat. Természetesen magánosoknak is, de szintén csak nagybani tételben. Hordókban százliteres, egy hektoliter volt a legkisebb mennyiség palackozott borokból 50 liter. A borárak a mai viszonyokhoz képest igen alacsonyak voltak, így az asztali borok hektoliterje (100 liter) hordóval együtt 30-40 forint, palackozott borokból 50 liter 15-20 forint, míg finomabb ó-borok árai 100 literes hordókban 30-100 forint, az 50 litert tartalmazó palackborok 15-50 forint között minőség szerint váltakoztak. Ezeket az adatokat az eredeti árjegyzékekből írtam ki. Ezek mind exportképes ó-borok voltak. Természetesen a forgalomba hozott borokat ők maguk jóval alacsonyabb áron vásárolták, de a hosszas kezelés, többszöri lefejtés, a borok tisztítása, stb., sok költséget emésztett fel, bár a munkabérek alacsonyak voltak és alig rúgtak 40-50 krajcárnál többre naponként; a még hozzászámított haszon ellenére is elég olcsón adták el a borokat anélkül, hogy érdekeiket veszélyeztették volna. 1863-ban atyám kezdeményezésére pezsgőbor gyártásával kezdtek kísérletezni. A pezsgőt abban az időben a francia pezsgőgyártástól eltérően, a szódavízhez hasonló eljárással compressio útján vagy cukor hozzáadásával óborokból, erjesztéssel állították elő. Ez utóbbi módszerrel próbálkoztak ők is, de kevés sikerrel, eleinte kisebb mennyiséget gyártottak, de fáradozásuk sok akadályba ütközött, mert minőségük nem volt megfelelő.

Előrebocsátom, hogy mindezeket amiket itt feljegyzek, néhai atyám, mint volt társtulajdonos közléseiből, valamint az 1869.-ben Pesten kiadott "Studien über unsere Weine! című németnyelvű könyvéből merítettem.

A pezsgőgyártás sikereesebb előmozdítása érdekében atyám József öccsét Franciaországba küldte, hogy a franciák által féltve őrzött pezsgőgyártási módszert elsajátítsa, ez a tanulmányút azonban nem hozta meg az óhajtott eredményt. Atyám mégsem adta fel a reményt, mert a pezsgőgyártás iránt érzett szenvedélye nyugodni nem hagyta. Fáradságot nem kímélve, tanulmányozásai közben, mint idézett könyvének előszavában írja, a Champagne-ban nagy tekintélynek örvendő H. Francois céggel, illetve "Nouvelles Observations sur la fermentations. Traité sur le travail des vins blancs mousseux" című művével került érintkezésbe. E tanulmányok eredményeként, 1864-ben az első Littke-Pezsgő piacra került. Atyám neve alatt ez évben kibocsátott és a monográfiában az eredeti németnyelvű körlevél és árjegyzék szerint egy nagy palack "Baranya Stark moussirend" 1 forint 60 krajcár, ugyanaz kis palackban 90 krajcár, egy palack "Carte blanche" (siller) 2 forintért van jegyezve. Sok kísérletezés, javítgatás, próbálkozás után 1865-ben atyám pezsgőgyártásra szánt nagyobb mennyiségű urasági bort vásárolt. E borból 80.000 palackot töltöttek, és ezt egy magas hőfokra felfűtött erjedési kamrába helyezték el, hogy a cukrozott bor a palackokban forrásnak indulva a szükséges szénsavat kitermelje. Sajnos a szőlőcukorral preparált bor erjedésnek nem indult. Ez igen nagy csapást jelentett, mert a 80.000 palack bor ezzel teljesen használhatatlanná és élvezhetetlenné vált, az ugyanennyi forinttal egyenlő kár válságba hozta a társulatot és előbb-utóbb csődbe kerültek. Igen súlyos szemrehányásokra, összetűzésekre került sor nagyatyám és főleg atyám között, olyannyira, hogy a baj elsimítása már nem volt lehetséges annak ellenére, hogy nagyatyámnak módjában állott volna. Nagyatyám a katasztrófaért kizárólag atyámat tette felelőssé, mert a pezsgőgyártás gondolata tőle indult ki és azt saját felelősségére végezte. Ennek következtében atyám a társulattól kilépni kényszerült és fent idézett könyvének előszavában keserű szavakkal megemlíti, hogy a pezsgőgyártás tervét el kellett ejtenie, mert legközelebbi hozzátartozói a segítséget tőle megtagadták, holott a pezsgőgyártás már szívügyévé vált. Azt állította - saját szavait idézem - hogy sikerült volna, az első kudarc dacára, ha a kezdet nehézségeinek leküzdésében atyja segítségére lett volna. Ezt az állítását és őt is igazolja, a ma is virágzó pezsgőgyár. Atyám további sorsát életrajzában ismertetem.

Nagyatyám az anyagi ügyek rendezése után az üzletet ismét saját kezelésébe vette és a bornagykereskedést, József fiát magánál tartva, továbbfolytatta. Később atyám által kezdeményezett pezsgőgyártást, az első kísérletezési kudarc dacára, József öccse újból megkezdte, bár még mindig igen nagy nehézségekkel, de erős kitartással, sok tanulmányozás után fokozatosan a francia rendszer szerinti gyártásra tért át. Jól emlékszem, hogy nagyatyám 1879-ben bekövetkezett halála után atyám és József öccse között sok vita folyt a pezsgőgyártás mikéntjéről és atyám - saját szavai szerint - azt tanácsolta öccsének, hogy térjen át a "Pressweg" gyártási módra, ami annyit jelentett, hogy a mustot nem szabad teljesen kiforni hagyni, hanem az erjedési anyagot, a szénsavat bizonyos mértékben a mustban visszatartják. Ez a gyártási mód az 1880-as években meg is történt. A nagy fedett, ma is meglévő udvari helyiségben nyolc-tíz nagy, ötvenhatvan mázsa szőlőt magában foglaló szőlősajtolókat állítottak fel, amelyekből a kisajtolt mustot az ugyancsak ott elhelyezett 50-60 hektoliter térfogatú kádakba fejtették. A must ezekben a kádakban a szüretkor már beállt

hűvös időjárás miatt erjedésnek már nem indulhatott. De a must ezekben a kádakban csak rövid ideig maradt, csak addig, míg a must sűrű seprője le nem ülepedett. Ennek megtörténte után, ugyancsak az udvar alatt lévő alagsorba elhelyezett hordókba fejtették le a már kevesebb seprőt tartalmazó mustot. E helyiségek a tél végéig ugyancsak hűvösek voltak, tehát az erjedési folyamat itt sem indulhatott meg, de ez is volt a cél. Tavaszkor, amikor az alagsor felmelegedett, a hordókban lévő must is erjedni kezdett, és megfelelő előkészítés után kezdetét vette a töltés.

A töltést megelőzte az erjedési folyamat által kiváltott szénsav nyomásának kipróbálása, ami manométer segítségével történt. A szénsav feszerejének a kipróbálására azért volt szükség, hogy egyrészt a palackokban több szénsav, mint amennyit az üveg konstrukciója kibír, ne képződhessék, másrészt viszont a pezsgéshez szükséges elengedő szénsav rendelkezésre álljon, az engedett nyomás 5 atm. volt. A mesterséges szénsav helyébe a természetes szénsav lépett, ami a francia pezsgőgyártásnak már régebbi rendszere volt, és ezzel a francia eljárás egyik fő lényege már biztosítva volt. Atyám által tanácsolt eljárás tehát eredményesnek bizonyult. A pezsgő ízletességének előmozdítása céljából a szükséges likőr előállításához francia gyártmányú konyakot és nádkandiscukrot szereztek be, ami a pezsgő zamatját lényegesen fokozta. Ezzel elérték azt, hogy az eddiginél lényegesen jobb minőségű pezsgőbort gyártottak.

A francia eljárás alkalmazása fokozatosan teljes eredményre vezetett olyannyira, hogy ma már a francia pezsgővel minden tekintetben versenyképes pezsgőt gyártanak.

A gyártást illetően további részletekbe bocsátkozni nem kívánok, mert nem ez a célom, bár középiskoláim elvégzése után magam is egy teljes évig a gyárban dolgoztam és így sok mindenbe betekintést nyertem, de atyámtól is sokat hallottam és tapasztaltam, a gyártási eljárásnak azonban még igen sok csínja-bínja van, míg a kész pezsgő gyönyörű nedűje a pohárba kerül. Egyébként is azóta már több mint 55 év múlt el és így az azóta történt valószínű újabb gyártási eljárásokat nem ismerem.

A ma is nagyatyám nevét viselő pezsgőgyár fennállása végeredményben, ha közvetve is, neki köszönhető, mert az általa már több mint 100 éve, az 1840-es évek elején alapított borüzletből alakult ki és eleinte nagyobb, később kisebb zökkenőkkel és küzdelemmel emelkedett a mai színvonalra.

Littke Lőrinc egyéniségéről, családi és társadalmi életéről a következőket említhetem meg:

Nagyatyámat a szerencse csillaga, azt lehet mondani, sohasem hagyta el: semmivel kezdte és mint vagyonos ember halt meg. Minden üzlete, vállalkozása, stb., kevés kivétellel sikerült. Zseniális üzletember volt, akit nagyvonalú fürge vállalkozási szellem, erős akarat, takarékoság és kitartó céltudatos munka, akadályt nem ismerő törekvés jellemezett. Egyéniségében szangvinikus, ellentmondást nem tűrő, magyarán erőszakos természetű ember volt. Vállalkozásaiban és üzletkötéseiben saját érdekeit mindenkor, sőt másokkal és üzletfeleivel szemben is jól tudta érvényesíteni. Törekvéseivel Pécs város egyik legvagyonosabb és előkelő polgárává küzdött fel magát. Vállalkozásai, üzletei, építkezései, közéleti tevékenysége a város fejlődését nagyban előmozdították és tevékenységével saját magát és családját a pécsi patríciusok sorába emelte.

Családi élete azonban nem volt boldognak mondható. Zárkózott, mogorva természete már egymagában sem tette ezt lehetővé, annak ellenére, hogy nagyanyánk igen szelíd

természetű, és nemes lelkű asszony volt, aki életét teljesen családjának, gyermekeinek szentelte.

Házasságukból 4 fiú és 1 leány született. Fiai közül kettőt, Jánost és Józsefet a kereskedői pályára neveltették, míg Ferenc a Selmecbányái bányászati, Gusztáv pedig a bécsújhelyi Mária Terézia katonai akadémiát végezte.

Mária lányuk 18 éves korában meghalt és ez a haláleset nagyon lesújtotta, ez volt azonban egész életében egyedüli bánata, mert szerencsés életében egyéb baj alig érte. Az egyes vállalkozásaival bekövetkezett anyagi veszteségei alig érintették, ezeket nagy vagyona birtokában könnyen kiheverte. Hogy a szülői háztól kora ifjúságában történt eltávozását, miként viselte el és ez fájdalmat okozott-e neki, erre vonatkozólag nem áll adat rendelkezésre. Társadalmi életet annyiból folytatott, hogy szabadidejét baráti körben töltötte, de sok szabadidővel már sokoldalú elfoglaltsága miatt sem rendelkezhetett. Szerencséje még a kártyajátékban is megnyilvánult, mert amint édesanyám beszélt, a kártyajátékból eredő nyereséget, a papírbankókat mindig a cilinderébe gyűrte és a cilindert így a fejére téve, kézilámpással a kezében, ment a késő éjjeli órákban haza. Másnap a bankókat feleségének ki vasalás végett átadta. Azért említette meg a kézilámpást mert Pécsen még az 1880-as évek végén sem világították a várost, legfeljebb csak este 9-ig, ekkor eloltották azt a néhány petróleum lámpást is, amelyet a város világítására használtak. Oly sötét volt, hogy a későbbi éjjeli órákban csak a fal mellett tapogatózva lehetett hazatalálni.

1861. február 9-én nagy házi bált rendezett, amelyre vagy kétszáz vendég volt hivatalos. Édesanyámtól tudom, hogy ez igen sikerült multság volt és a késő reggeli órákig tartott, sőt voltak, akik még reggel 9-kor sem akartak távozni. Nagyatyám erre az alkalomra a nagy ebédelt külön alkalmazott kárpitossal nemzeti színű drapériákkal díszítette és egész lakását kellemes hangulatba hozatta. A birtokomban lévő "Pécsi Lapok" c. újság 1861. február 11-én kelt 13. számában a bál egyik résztvevője méltatta is a sikerült multságot. Ám beszéljen a cikk, ide iktatom egész terjedelmében:

"Tárca, pécsi levél. Teljes életemben érdekléltem, a közélet iránt, melyben én annyi jó napot és szép órát töltöttem, hol ifjúságom legszebb idejét éltem; természetesen tehát, hogy érdekléltem mindazok iránt, akik a közéletben tényezőként tűnnek fel és tisztelettel meghajlok mindazok előtt, kik a közjó előmozdítására, akár a zöldasztal mellett, vagy a sajtó útján, akár pedig társadalmi téren közreműködnek. Miután e levelek feladata az volt, hogy a pécsi közéletet visszatükrözzék meg kell emlékezni az utolsó levelemben - melyben egyúttal Önöknek szíves "Istenhozzádot" mondok - Littke Lőrinc úrról, városunk előkelő polgárainak egyikéről, ki számunkra f. hó 9-én oly multságot szerzett, mely a maga nemében páratlan volt. A térs és valóban kényelmes helyiségekből, melyeknek középterme, hol a tánc folyt, elegáns nemzeti sátorra volt alakítva, mintegy kétszáz vendég volt egybegyűlve, - köztük nem sok kivétellel Pécsnek legszebb leányai mind. - Már a táncrend programja az volt, hogy a bál "kezdeté 7 órakor este" vége "7 órakor reggel" lesz, de meg is tartottuk lelkiismeretesen, mert a tánc csakugyan reggel 7 óra után lett befejezve, és hogy jókedvvel ment azt csak nem kell sokáig magyaráznom, mert ki töltene egy helyen 12 órát, ha nem mulatna? Mi pedig, a munkás nép - értem a táncosokat - még ezután is jónak láttuk kissé ottmaradni és igénybe venni a szíves házigazda és az egész család barátságát, mely a társaság iránt az egész bál alatt a legéberebb figyelem és előzékenységekben nyilvánult, még fokozottabb

jókedvvel mulattunk, devernnyáltunk egy ideig, ha nem is egészen Isten dicsőségére, de mindenesetre a barátság ünneplésére és testünk-lelkünk gyönyörűségére.

Tökéletesen hiszem, hogy Littke úr e minden tekintetben pompás és a pécsi házi bálók történetében epochát csináló mulatságért, mellyel pangó társas életünket egészen felvillanyozta, éppen nem kívánja, hogy valamennyien, kik benne részt vettünk, de talán mégis jónéven venni, ha én e helyen mind a magam, mind a jelenlévők nevében - kik közül többen erre fel is kértek - elismerő szíves köszönetünket fejezem ki irántunk tanúsított barátságáért, kívánván neki és családjának - jó magyar szokás szerint hosszú életet és boldog meglelégedést"

E levélben foglalt jókívánások beteljesültek, mert a boldog meglelégedés máris megvolt, a hosszú élet is, hisz nagyatyám aránylag magas kort, a 70-ik életévet érte el. Littke Lőrinc 1879. június 15-én halt meg és temetése 17-én a Scitovszky téri családi házból ment végbe, igen nagy részvét mellett. A beszentelést Troli Ferenc kanonok végezte és jól emlékszem, hogy a gyászkiíséret eleje már a Fő utcai líceumnál haladt, amikor a gyászkocsi a ház elől elindult. Nevezetesen annak idején az volt a szokás, hogy a temetéseken résztvevő férfiak párosával a menet élén haladtak.

Halálakor családjának 23 tagja volt; 16 unoka, ezek közül 9 fiú, ami a család 1831-ben történt alapítása óta elég nagy szaporodást jelentett.

F. év június 1. és 2-án a monográfia megírásához még szükséges adatok megszerzése végett Pécssett tartózkodtam, többek között nagyatyám elhalálozása alkalmával megjelent újságcikkek után is kutattam, sajnos a szerkesztőségekben azt a felvilágosítást kaptam, hogy a pécsi újságok évfolyamai mindössze 50 évig visszamenőleg vannak csak meg. A városi Múzeumban azonban arról értesültem, hogy a "Pécsi Figyelő" és a "Fünfkirchner Zeitung" c. újságok 1879. évfolyamait a városi levéltárnak szolgáltatták be.

Mivel a városi levéltárral az idő rövidege miatt, de mert a főlevéltárnokot hivatalában nem találtam, érintkezésbe nem léphettem, levélileg kerestem meg és a következő választ nyertem: (Itt jegyzem meg, hogy a városi levéltárban szándékolt kutatásom már eleve meghiúsult, mert a levéltári anyag a légoltalmi intézkedések következtében jelenleg hozzáférhetetlen.)

"324/1943 levéltári szám. Igen tisztelt Főfelügyelő Úr! Hivatkozással június 4-én kelt levelére sajnálattal vettem tudomásul, hogy nem volt alkalmam személyesen találkozni az említett kérdésben, csak a Pécsi Figyelő közlését tudom másolatban mellékelni, mert a Fünfkirchner Zeitung 1879-i évfolyama sajnos hiányzik. A cikk rövidegét csak azzal tudom magyarázni, hogy Pécssett akkor csak hetilap volt és mint ilyen, a Pécsi Figyelő is az egész hét alatt történt eseményeket, legfontosabb vonatkozásban hozta. Tehát Littke Lőrincz haláláról adott rövid sajtóközlés nem áll arányban egykori társadalmi súlyával és jelentőségével. Ezt nem biztatásként, hanem a tárgyilagos megítélés érdekében írom. Sajnálattal, hogy a kérdésben csak ennyit tudok válaszolni, maradok kiváló tisztelettel dr. Vörös Márton s.k. főlevéltárnok. Pécs 1943. június hó 7-én.

A Pécsi Figyelő 1879. június 21-én megjelent számából:

"Halálozás. Littke Lőrincz, a hasonló nevű és messze földön ismeretes borkereskedés cég alapítója, f. hó 16-án rövid szenvedés után 70 éves korában elhunyt. Temetése barátai, ismerősei és tisztelői nagy részvétele mellett 17-én nagy pompával ment végbe. Littkében a vállalkozási szellem, a munka és takarékoság stereotip alanya hunyt el. Béke hamvaira.!"

2.) Második generáció, Littke Lőrincz fiai:

2.1.) Littke Ferenc 1832-1901

A koronás arany érdemkereszt tulajdonosa, okleveles selmeczbányai bányászati akadémikus, a Duna Gőzhajózási Társaság pécsi központjának igazgatója, Pécs szabad kir. város köztörvény-hatósági bizottságának tagja, született Pécsen 1832-ben. Középiskolai tanulmányait kitűnő eredménnyel Pécsen végezte. Az annakidején csak 6 osztályból álló középiskolai tanulmányok után két évig Bécsben bölcsészeti tanulmányokat folytatott, majd a sziléziai Ostrauban a gróf Wilczek-féle szénbányászatnál 1850. december 10-től 1851. szeptember 20-ig mint gyakornok volt alkalmazásban, ahol a bánya igazgatóságtól kitűnő szorgalmát tanúsító bizonyítványt kapott. Atyja kívánságára 1851. októberében a selmeczbányai bányászati akadémiára iratkozott és 1855-ben kitűnő eredménnyel abszolvált. 1855. szeptember 1-én a "K. K. Berg- und Forstakademie Direktion" részéről Chemnitz-ben kiállított abszolutórium szerint az összes tantárgyból "ausgezeichnet és erster mit Vorzug" osztályzatot nyert.

Édesatyja kívánsága érthető volt, hisz akkor már a Pécs-bányatelepi Lőrincz-bánya tulajdonosa volt és fiával terveit tartotta, hogy bányája élére megfelelő szakképzettséggel rendelkező vezetőt állíthasson. E terve azonban nem valósulhatott meg, mert a bánya, a fentiekben már vázoltak miatt, birtokában nem maradhatott így Ferenc, mint végzett bányászati akadémikus 1856-ban a szabadalmazott Első Duna Gőzhajózási Társaság szolgálatába lépett, ahol 1883-ig a Társaság Pécs-bányatelepi bányáiban mint Bergmeister teljesített szolgálatot. Azért idéztem a német "Bergmeister" elnevezést, mert az inkább megfelel a felső iskolát végzett magasabb szakképzettségnek, holott a magyar bányamester cím alantasabb szolgálatot teljesítő alkalmazottra vonatkozik. Úgy látszik, hogy abban az időben a bányamérnöki cím még nem volt használatos.

Testtel-lélekkel hivatásának élt, szolgálatát a legnagyobb pontossággal és kiváló lelkiismeretséggel teljesítette. A bányákban előforduló szerencsétlenségek alkalmával legelsőnek szállt le a bányába és a mentési munkálatok körültekintő irányításával a további bajoknak elejét vette.

A bányamunkások érdekeit állandóan a szíven viselte: igazságérzete, szociális gondolkodása miatt a bányászok nagyra becsülték és szerették. A bányatelepen megtartott ünnepélyek alkalmával vezető szerepet vitt, így különösen a bányászok védőszentjének (Borbála) napján, minden év december 4-én lelkesítő beszédeket tartott.

1860. január 30-án megnősült, feleségül vette Graff János vagyonos pécsi szállodatulajdonos Matild nevű leányát. Házasságából kilenc gyermek született. Leányai közül Gizella első ízben May Richárd bécsi könyvkereskedőhöz ment feleségül, aki azonban 5 évi házasság után meghalt Másodszor Dr. Fuchs Károly bécsi kiváló kriminalista és védőügyvéd vette feleségül. Ilona leányát Dr. Unkelhäuser Károly vette feleségül, aki később horvát bán helyettes, cs. és kir. valóságos titkos tanácsos, majd pedig Horvát-Szlavóniai és Dalmácia m. kir. Minisztere lett (többi gyermekéről nincs tudomásom).

Gyakori utazásokat tett, bejárta egész Középeurópát többek között Németországban igen sok városban megfordult, de járt Franciaországban és Angliában is és ezen tanulmányi utazásai alkalmával igen bő ismeretekre tett szert.

1873. december hó 8-án Őfelsége, a koronás arany érdemkereszttel tüntette ki és erről a következő leirattal kapott értesítést:

"Földművelés, ipar és kereskedelemügyi miniszter. Kelt Budapesten 1873. december hó 15-én, 568. szám kiáll. Ő császári és apostoli királyi felsége folyó évi december hó 8-án kelt legfelsőbb elhatározással uraságodnak a bécsi világhiállítás alkalmával tett hasznos és sikeres szolgálatai elismeréséül a koronás arany érdemkeresztet méltóztatott legkegyesebben adományozni. Midőn Uraságotat e legfelsőbb elhatározásomról az illető rendjelvény, alapszabályok és térítvény megküldése mellett értesítem, örömmre szolgál legkegyelmesebb urunk e legfelsőbb megelégedésével egybekötni eziránti őszinte köszönetemet, hogy hazafias közreműködése által az elérni óhajtott közös cél megoldásában kiválóan részt venni szíveskedett. A fent említett térítvényt aláírásával ellátva, a közkiállítási nagy kormánybizottsághoz Bécsben szíveskedjék mielőbb eljuttatni. Olvashatatlan aláírás s.k.

Tekintetes Littke Ferencz úrnak, a Duna Gőzhajózási Társaság bányamesterének Pécssett."

Családi élete mindvégig zavartalan boldogságban telt el, vagyoni helyzete is hozzásegítette, hogy mint a családjának élő családfő gyermekeit jómódban felnevelhesse és iskoláztathassa, kiházasításuk stb.-vel bőséges atyai gondoskodással elláthassa. A gyermekei között lévő harmonikus és testvéri szeretettel párosult együttérzés, a szülői szeretetben is megnyilvánult. 1890-ben azonban nagy csapás érte, elvesztette kiváló tehetséggel megáldott János fiát, ami atyai szívét mélyen megrendítette.

Pécssett, a Mária utca L számú, ma is fennálló emeletes sarokház és a Pécs-bányatelep mellett lévő Gyükés-ben 1 hold és 1000 négyszögöl területű szőlő tulajdonosa volt: ezt a szőlőt 1863-ban szüleitől kapta ajándékba. Vagyoni helyzetét nagyban gyarapította édesatyjának 1879-ben történt elhunytával reá esett 40.000 forint örökség. 1892-ben nyugalomba vonult és elhagyta szülővárosát és Bécsbe költözött. Ide részben az ott özvegyeségre jutott Gizella leánya is vonzotta. Átköltözése alkalmával Pécs városa a következő hatósági bizonyítványt állította ki részére:

"Pécs szabad királyi város közönségétől. 9701/1892. szám. Hatósági bizonyítvány, melynél fogva Pécs szabad királyi város hatósága részéről ezennel hitelesen bizonyíttatik, hogy nagyságos Littke Ferencz úr nyugalmazott bányaigazgató, - a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa, pécsi illetőségű vagyonos magyar állampolgár, városunk köz-törvényhatósági bizottságának érdemes tagja - mindenkor teljesen feddhetetlen erkölcsi magaviseletet tanúsított és közbecsülésnek méltán örvend. Miről ezen bizonyítványunk - városhatósági pecsétünkkel megerősítve, az igazsághoz híven a nevezett úr kérelme folytán ekként kiadatott. Kelt Pécssett, 1892. évi július hó 21-én.

Aidinger János s.k. királyi tanácsos, polgármester."

1898-ban újból Magyarországra költözött és Budapesten telepedett le, ahol azonban hosszas szenvedés után nagyfokú érzelmesedésben 1901. December hó 11-én meghalt. Holttestét Pécsre szállították és a Központi Temetőben, a családi sírboltban helyezték örök nyugalomra.

A Pécsi Napló 1901. december 14-i számában a következőképp emlékszik meg halála alkalmából:

"Halálozás. Egyik tekintélyes volt polgára e városnak, aki a kilencvenes évek elején nyugdíjaztatása után elhagyta Pécs városát hogy nyugdíját Bécsben, majd Budapesten élvezze, Littke Ferencz, a Littke L. cég megalapítójának, néhai Littke Lőrincznek fia, Littke József, a Pécsi Kereskedelmi és Iparkamara elnökének testvére, visszatért szülővárosába, de csakis haló poraiban, melyek itt fognak örök nyugtot találni. Littke Ferencz, 1856-ban elvégezvén a selmeczi bányaadakémiát, a Duna Gőzhajózási Társulat pécsi bányáinak lett tisztviselője és mint ilyen, vezető állásba emelkedett saját képességei révén. Amikor 1894-ben Pécsről Bécsbe helyezték át a társulat bányagazgatóságát is, mint bányafelügyelő ő állt élén a pécsi expozitúrának. Mikor pedig 1892. év elején különösen a magyar kormány sürgetésére ismét helyreállították az önálló pécsi bányagazgatóságot és néhai Wiesner Rajmárt állították annak élére mint igazgatót, Littke Ferencz 36 évi szolgálat után nyugdíjaztatását kérte és családjával Bécsbe költözött, ahol több éven át élt, míg visszakivándozott Magyarországra és utóbb Budapesten lakott, ahol két fia előkelő pozíciót foglal el, tegnap, csütörtökön, rövid szenvedés után életének 69-ik évében elhunyt. Kívánságára holttestét Pécsre szállították és a budai külvárosi temető halottasházából holnap, szombaton délután 3 órakor helyezik örök nyugalomra. A pécsi bányagazgatóság gondoskodott arról, hogy a temetőben ősi bányász szokás szerint bányászok mondják az elhunytnak az utolsó istenhozzádot. Az elhunytat neje, Gráff Matildon kívül 4 gyermeke, ezek sorában Unkelhäuser Károly dr. Szerém megyei alispán neje gyászolja!"

2.2.) Littke János 1834-1917

Borkereskedő, a gráci Kleinoschegg-féle pezsgő-gyár igazgatója, született Pécsen 1834. november 3-án. Négy évi középiskolai tanulmányai után, 1848. október 15-től 1851. október 1-ig, három éven át a pécsi kereskedelmi iskola növendéke volt és ezen tanulmányai elvégzésével a kereskedelmi iskola igazgatósága által 1851. november 10-én részére kiállított bizonyítvány tanúsága szerint az összes tantárgyból kitűnő eredményű osztályzatot kapott. E tanulmányi ideje alatt egyidejűleg Pucher György pécsi vas- és fűszerüzletében mint gyakornok volt alkalmazva és ezzel képzettségét a gyakorlati ismeretekkel is bővítette. Kereskedelmi tanulmányait további ismeretek megszerzése végett így folytatta és a célból 1852. június 15-től 1853. április 15-ig a bécsi Johann Geyer féle magasabb fokú nyilvános kereskedelmi iskola hallgatója volt, ahol a részére kiállított bizonyítvány szerint tanulmányait nagy szorgalommal és jó eredménnyel végezte.

1853. július 5-től 1854. április 21-ig a bécsi Kaiser-féle fűszerüzletben volt alkalmazásban. 1854-1855 években Triesztben volt alkalmazásban, ahonnan azonban Pécsre vissza kellett térnie, mert elérvén az állítás kötelezettségi kort, jelentkeznie kellett, azonban a sorozóbizottság határozata szerint sérve miatt katonai szolgálatra alkalmatlannak nyilvánították. 1856-ban Steinbach József budapesti bornagykereskedő cégnél teljesített szolgálatot. Szolgálati helyeiről a legjobb bizonyítványokat kapta. Öt évi távolléte alatt, igen sok ismeretre és tapasztalatra tett szert; 1857-ben visszatért a szülői házba, ahol édesatyja bornagykereskedésében és vállalatánál tevékenykedett.

1861. július 14-én József öccsével a már meglévő üzletet édesatyjuk szerződésileg reájuk ruházta, amikről már az előbbieken részletesen megemlékeztem.

1862. január 21-én megházasodott, nőül vette Pucher György vagyonos pécsi kereskedő Georgina leányát.

A már ismertett pezsgőgyártási kísérlet után bekövetkezett katasztrófája után, mivel édesatyjával minden érintkezés megszűnt, kenyérkereset után kellett néznie: így 1866. május hó 1-én Dietzl József budafoki bornagykereskedőnél pincemesteri alkalmaztatást vállalt, ahol 1868. március 5-ig dolgozott. Innen történt kilépése után Pesten (ez időben a városnak Budapest elnevezése még nem volt, mert a Budával és Óbudával történt egyesülés csak később az 1873. évben következett be) a Lipótváros Feldunasor 17. számú házban borkereskedési bizományi üzletet nyitott, melyre Pest szabad királyi város tanácsának 1868. június 5-én kelt határozata szerint iparjegyet kapott. Vállalkozása azonban nem sikerült, mert rövid néhány év után tönkre ment 1874-ben visszatért Pécsre, ahol ugyanez év július 13-án mint "Disponent" (tejhatalmú intéző) a Szeifritz Antal féle Scitovszky téri bornagykereskedés szolgálatába lépett és itt igen jó eredménnyel 1881. január 15-ig működött. Édesatyjának 1879-ben bekövetkezett halálával 10.000 forint örökséghez jutott, azért csak ennyihez, mert édesatyja vagyonából a reá eső részt annak idején nem sikerült pezsgőgyártási kísérlet okozta költségekkel megterhelte. Szeifritz Antal ez alkalommal, korára való tekintettel és mert utódai nem voltak, atyámnak ajánlatot tett, hogy bornagykereskedését tőle vegye át, a 10.000 forintnyi örökségének lefizetésével és a még fennmaradó összegnek törlesztés útján leendő kiegyenlítésével. Atyám ezt az ajánlatot nem fogadta el. Örökségével 1881. március 1-én Pécsen borbizományi és borexport üzletet nyitott. Eme vállalkozása elég jól indult és sikerültnek volt nevezhető, igen jó és tiszta borokat hozott forgalomba, becsületet szerezve a

baranyai boroknak, ami annyiból is sokat jelentett, mert ebben az időben a pécsi zsidó borkereskedők nagymértékben és mennyiségben hamisított borokat hoztak forgalomba. Többek között Engel, Wertheimer zsidó cégek.

Néhány év múlva, úgy tudom 1884-ben a Ferenciek utca 11. számú házban egy bordetail üzletet is nyitott, sajnos ez volt a veszte, mert az akkor virágzó nagybani borüzletet elhanyagolta és a detailüzletéből a boron kívül egyéb árukat is forgalomba hozó üzletet és bodegát alakított. Mindenféle kísérletekkel foglalkozva, amire alább még rátérek, üzlete hanyatlani kezdett és csődhöz vezetett. József öccse a csődtömeget átvette, a hitelezőkkel történt egyezkedés után az üzlet 1888-ban megszűnt. Még ugyanezen évben öccse pécsi, akkor még bornagykereskedése és pezsgőgyára bécsi lerakatának vezetését vette át, ahol két évig volt, majd 1890-ben a gráz (Gösting) Kleinoschegg-féle (Austria legrégebb és legnagyobb) pezsgőgyaránál üzletigazgatói állást vállalt. A gyár üzletmenete ez időben gyengült és ezt megfelelő hozzáértéssel és szorgalommal újból fellendítette, amihez az ő idejében gyártott jobbminőségű pezsgő is hozzájárult. Bár jól fizetett állása volt és családjának jobb megélhetést biztosíthatott, látván a gyár fellendülését, ami igaz főleg az ő érdeme volt, a céggel szemben olyan követelésekkel lépett fel, amelyek teljesíthetők nem voltak, a gyár szolgálatából 1894-ben elbocsátották. Megalkuvást nem tűró természete miatt és magas kora ellenére ismét kenyérkereset nélkül maradt. E meggondolatlan lépése meg is bosszulta magát, mert magas kora miatt és egyéb alábbi okokból újabb álláshoz már nem juthatott, de nem is igen kereste, mert egyéb irreális dolgokkal remélt sikert elérni. 61 éves kora dacára munkaképességének teljes erejében volt, mégis főleg Eugénia leánya eltartására és Aurél fia támogatására szorult egészen és teljesen a 83 éves korában beállott haláláig. Atyám tapasztalt, alapos képzettségű, igen olvasott szakember volt, aki magánszorgalmával tág látókört szerzett, mégis saját vállalkozásaival nem boldogult, háromszor vagyombukott lett, tudását viszont mások szolgálatában elsörendűen érvényesítette, ezt tanúsítja számtalan elismerő irat. Hogy saját vállalkozásaival nem boldogult, annak főleg saját maga volt az oka, mert állandóan találmányokon és ehhez hasonlókon dolgozott, amit alkalmazotti minőségében nem tehetett, mert munkaidejét szolgálatának ellátása teljes egészében igénybe vett.

1869. május 7-én, egy "Fermentometre"-nek (erjedésmérő) elnevezett, a bor alkohol- és cukortartalmának megállapítására szolgáló mérőre császári és királyi pátenst kapott. Ezen szabadalma a k. k. Privilegien-Archiv 19. Fol. 200. szám alatt regisztráltatott. E találmányáról a bécsi akkor legnagyobb bornagykereskedő cégek, mint Grossinger és Fia, Leidenfrost, stb. valamint a "Landesgericht Chemiker" v. Kletinsky 1880. Március havában a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott. A fermentometre kapcsán egy 62 oldalra terjedő tanulmányt írt és a könyvet az akkori borkereskedelem nesztorának, Schwarzer Alajosnak ajánlotta: e tanulmány 1868 karácsonyáról keltezett előszavában keserves szavakkal panaszkodik pezsgőgyártási kísérletének fent már vázolt sikertelenségéről és arról, hogy vándorbotot volt kénytelen a kezébe venni, mert legközelebbi hozzátartozói cserbenhagyták. Tanulmányában az exportképes, palackozásra érett és tartós borral foglalkozik. Találmányának későbbi soráról nincsenek adataim.

Mivel az idézett tanulmányában foglaltak a pezsgőgyártás kezdetével összefüggnek, könyvének címlapját és előszavát magyar fordításban közlöm.

"Tanulmány a hazai borokról/ tartóosságuk és exportképességük hiányairól, tartós exportképes és palackérett borok előállítására vonatkozó rövid útmutatással és egy függelékkel az aszúborok tartóosságáról" írta Littke János borbizományos és exportőr. Pest, a szerző saját kiadásában. 1869.

Nagyra becsült jóakarójának, Schwarze Alajos úrnak borkereskedelmünk nesztorának legőszintébb tisztelete jeléül ajánlja a szerző. Előszó. Mint szakmabeli kereskedő érettebb fiatalságotól kezdve testtel és lélekkel a borkereskedelemmel foglalkozván, a borkezelés alapelveit valóságos tudásszomjúsággal tanulmányoztam, különösen attól az időtől kezdve, amikor ebben a szakmában megfelelt jártasságot és több tapasztalatot szereztem, legnagyobb figyelmemet a boraink tartóosságára és főleg exportképességére irányítottam és hosszú évek fáradozásával és sok áldozattal végre elértem, hogy borainkat teljesen természetes úton olyképp tudom kezelni, hogy azok tartóosság, exportképesség és palackérettség tekintetében a legtávolabbi szállításokat a legnagyobb hőmérsékleti változásokat minőségük romlása nélkül elviselhessék és szilárdan meg vagyok győződve, hogy egy egyébként is minden tekintetben a legszigorúbb próbákat is kiállják. Bár kutatásaimban állandóan fáradhatatlan voltam és sem pénz sem időáldozattól nem riadtam vissza, tehát sokat köszönhetek szorgalmamnak, amely nélkül céloimat bizonyára el nem érhettem volna, mégis ennek a nyitjára, amit tulajdonképpen kerestem és ami nekem, mint nem szakképzett vegyésznek, aki csak kedvtelésből foglalkozott kémiával, a legnagyobb nehézségeket okozta, nem jutottam volna, ha nem vált volna valósággal szenvedélyemmé a pezsgőborok előállítása és erre vonatkozó tanulmányaimat a Champagneban nagy megbecsülésben álló Francoisnak a pezsgőborok erjedésére és tiszta pezsgőborok előállítására és mikénti kezelésére vonatkozó művével meg nem ismerkedtem volna, sőt még akkor sem, ha egyik uradalomtól nem vásároltam volna pezsgőgyártásra szánt nagyobb mennyiségű bort és ha ezt a bort nem preparálták volna szőlőcukorral. Az egész töltésem, amit ezzel a borral véghez vittem és amelytől a legszebb eredményeket vártam, elromlott, egész vagyonom, amit reá fordítottam elveszett, mert ez a bor a legnagyobb erőfeszítés dacára már erjedésbe hozható nem volt és sok évi munkám kárba veszett. Tervemet el kellett ejtenem, mert legközelebbi hozzátartozóim segítségüket tőlem megtagadták és a pezsgőgyártásról, ami annyira szívügyemmé vált, le kellett mondanom. Üzletemet atyámnak eladtam azzal a kikötéssel, hogy hitelezőimet kifizeti: mindent előlről kellett kezdenem, kezembe vettem a vándorbotot és pincemesteri szolgálatot vállaltam. Ebben a minőségben ismét hordó- és palackborokkal foglalkozva kihasználtam a kínálkozó alkalmat tanulmányaim és kísérleteim folytatására: az utat, amely célommhoz kellett, hogy vezessen, már százszor vagy talán már ezerszer is megtaláltam, mégis mindannyiszor elvesztettem, míg végre önállósíthattam magam és a további tanulmányozásra és elmélkedésre elég idő állott rendelkezésemre, amire a kitűzött cél eléréséhez, a rejtély megoldásához szükségem volt és az újra meglelt ösvényen tovább tudtam menni mindaddig, amit végre Isten segítségével a célt elértem és sikerült. Amidőn a tárgyhoz ami előszavam előrebocsátása után tanulmányaimat a hazai borokról a nyilvánosságnak átadom, szívből óhajtom, hogy azt épp oly elnézéssel fogadják, mint amilyen szeretettel azt megírtam; amennyiben fejtegetéseimet helyenként esetleg rövidre szabtam, ez csak azért történt, mert mindazt, amit ismeretesnek tételeztem fel, feleslegesnek tartottam megemlíteni és szándékosan mellőztem. Ha némely esetben - bár nem szándékosan - nem elég világosan fejeztem ki gondolataimat és egyik vagy másik részben

bővebb felvilágosításra volna szükség, ezeket akár levélben vagy szóban a legnagyobb készséggel megadom, avagy - ha úgy kívánatik - tanáccsal és tettel is segítséget nyújtok.

Pest, 1868. Karácsony. Littke János s.k."

Az 1870-71-es években igen sok borászati szakcikket írt a Pester Lloyd. "Wochenblatt für Land- und Forst-wirtschaft" című folyóiratban a cikkek alapos tudással világítottak rá a bor kezelésére. A Pester Lloyd napilapban állandóan, kevés megszakítással jelentek meg szakvélemények.

Megjelent továbbá egy tanulmánya a szőlő éréséről és a borok egyensúlyáról, valamint az "Oenometrie" (bormérő) használatáról, ill. annak alapján a bor minőségének cukor, alkohol, víz, stb., tartalmának megállapításáról.

Szabadalmat kapott egy általa feltalált "elektrophor"-nak elnevezett hő villám elemre és egy pátense a m. kir. Szabadalmi Levéltár által 1894. december 13-án 1795. szám alatt, mint kizárólagos szabadalmi levél lajstromoztatott. Hogy ez milyen eredménnyel járt, nem tudom, mert a szabadalmi okiraton kívül egyéb adatot nem találtam.

Még késői, 80-82 éves korában is hasonló találmányokon törte a fejét és többek között egy földalatti telefonkészülékről készített tervezeteket és ennek hadászati célokra leendő használatba vétele végett az első világ háború alatt 1916-ban a k. und k. Technische Militärkommittee-vel hosszas tárgyalásokat és levelezést folytatott. Sőt őfelsége kabinetirodájának főnökéhez, Dr. Bolfras vezérezredeshez is fordult találmányának alkalmaztatása végett, azonban eredménytelenül. Bolfras vezérezredes meleg hangú levélben értesítette, hogy hasonló találmányokkal a hadvezetőség már kísérletezett, de gyakorlati keresztülvitele igen sok akadályba ütközött.

Kissé hosszadalmasan írtam atyámról, főleg azért, hogy változatos életének és működésének mozzanatait, három másik fivérének egyenes és azt lehet mondani, zökkenésmentes pályafutásával és életével szembehelyezzem.

Nekik jó sors jutott osztályrészül, atyámnak nem; lehet, hogy abban az esetben, ha pezsgőgyártási kísérlete annakidején jóra fordul, az ő életsorsa is más lett volna. Tehetség és becsületes egyénisége jobb sorsot érdemelt, de igen sokban ő maga idézte elő balsorsát és ezzel édesanyámnak és családjának nagyon sok gondot okozott. Hisz mint a fentiekből látható, nem is egy, hanem több esetben ismét talpra állhatott volna, ebben azonban elkalandozásai gátat vetettek. A sok töprengés soha nyugodni nem hagyta és ez volt a veszte. Házasságából négy leány és két fiú született Kamilla leányát Balassa Ferenc, a Kereskedelmi és Iparbank főpénztárnoka vette feleségül, míg Reneé leánya kétszer ment férjhez: először Farkasdi Szabó Lajos kereskedőhöz, ennek elhalálása után Dr. Rimler János bajai ügyvédhez, aki jelenleg nyug. kir. törvényszéki tanácselnök. Fiai életrajzát alább közlöm.

Hányatott és sokszor igen gondterhes élete dacára igen magas kort ért el, 1917. április 20-án 83 éves korában halt meg és a budapesti Kerepesi temetőben temették el.

2.3.) Lőrincbányai Littke Ágoston 1838-1911

Valóságos belső titkos tanácsos, császári és királyi altábornagy, a m. kir. darabont testőrség alkapitánya, szül: Pécs 1838. augusztus 23-án. Katonai pályára lépett, tanulmányait a bécsújhelyi Mária Terézia katonai akadémiában végezte. 1858-ban a csász. és kir. 7. huszárezred hadnagya lett, később mint szkv. főhadnagy a magánéletbe vonult vissza. Ekkor megnősült, felesége gyulai Gaál Eugénia, gyulai Gaál Dénes batéi földbirtokos leánya. A pécsbányatelepi, édesatyja által létesített Lőrinczakna közelében birtokot vásárolt és néhány évig gazdálkodott. Azonban mint ízig-vérig katona, a katonai pályához visszakíváncozott. Kérelmére 1868-ban a felállított honvédséghez osztották be, a királyi kegy azonban hamarosan régi ezredéhez helyezte vissza, a régi rangban. 1874-ben századossá lépett elő, mint a 7. közös huszárezred századosa részt vett a boszniai okkupációban. 1876-ban felesége meghalt. 1880-ban újból megnősült: görgői és toporczy Görgey Vilma. Ez időben Grazban állomásozott, majd elkülönített századával Pécsváradon teljesített szolgálatot és onnan Ceglédre helyezték. 1889-ben végezte Bécsben a törzstiszti tanfolyamot. 1892-ben őrnagy, egyúttal a soproni 9. sz. csász. és kir. Nádasdy huszárokhoz helyezték, Győrbe és a szomszédos Szabadhegyen állomásozó divízió (fél ezred) parancsnokává nevezték ki. Akkoriban Ferenc Ferdinánd főherceg volt az ezred parancsnoka. A főherceg rendkívül megszerette a végtelenül erélyes vaskatonát és ennek köszönhető, hogy rövidesen parancsnoka lesz a brassói 1-es számú csász. és kir. huszárezrednek. 1902-ben vezérőrnagy és mint lovasdandárnok Krakkóban teljesít szolgálatot. Innen néhány év múlva nyugalomba kíván vonulni, mert előrehaladott kora miatt a katonai szolgálat már terhére vált. Őfelsége I. Ferenc József király katonai irodájának vezetője báró Bolfrass tábornagy azonban, akivel együtt végezte a bécsújhelyi katonai akadémiát, közölte vele, hogy egy magasabb tisztségre van kiszemelve és így nyugdíjaztatási tervét elejtette. A királyi kegy az 1904-ben felállított m. kir. darabont-testőrség alkapitányi tisztségére szólította. E minőségében altábornaggyá lépett elő. A testőrség megszervezésében tevékeny részt vett és midőn a király a testőrséget első ízben megszemlélte, ő vezényelte a tiszteletadást.

1911 elején betegeskedni kezdett, nyugdíjaztatását kérte. A testőrség akkori kapitánya, báró Fejérváry Géza tábornagy elhatározásának visszavonására igyekezett rávenni, de egyenes katonai jellemével sehogy sem tudta összeegyeztetni, hogy a kényelmes és kevés fáradságot igénylő tisztséget betegsége dacára továbbra is betöltse. 1911. május 1-én nyugalomba vonult.

Az előkelő katonát számos kitüntetés érte. Tulajdonosa volt a Lipót és Vaskoronarend lovagkeresztjének, a katonai érdemkeresztnek és a spanyol királyi érdemkereszt nagykeresztjének. Ez utóbbit XIII. Alfonz spanyol király budapesti tartózkodása alkalmával 1908-ban a mellette teljesített szolgálatai elismeréséül adományozta. 1908-ban Ő Felsége 40 évet meghaladó hűséges, valamint az 1859-es olasz hadjárat alkalmával az ellenség előtt teljesített kifogástalan katonai szolgálata elismeréséül, a magyar nemesek közé felvétetni érdemesnek tartván, részére Lőrincbányai előnévvel a magyar nemességet adományozta. Az előnevet annak idején a Lőrincbányai Pécs bányatelepi szénbánya területén volt birtoka után kapta. Nyugdíjaztatása alkalmával a király valóságos belső titkos tanácsossá nevezte ki. Nyugalomba vonulása után Abbáziában keresett gyógyulást, azonban előrehaladott nagyfokú érlelmeszedése és legyengült szervezete ellenállást már kifejtetni nem tudott. 1911. július

14-én, 73 éves korában meghalt. Holttestét Pécsre szállították, ahova a vonat július 18-án reggel fél 8-kor érkezett. Temetése a pályaudvarról történt, teljes katonai pompával. A temetési szertartást Mándoky Sándor katonai lelkész végezte. A temetésre kivonult Keil 69. gyalogezredbeli őrnagy vezetésével a 69. és az 52. csász. és kir. gyalogezredek egy-egy fél díszzászlóalja zászlókkal, a 69. gyalogezred zenekara és a helyőrség tisztikara. A m. kir. darabont testőrséget Perczel Miksa, a testőrség őrmestere (századosi rang) testőraltiszték kíséretében képviselte. A temetésen részt vett a gyászoló család és a város intelligens társadalmának nagy része. A menet a vasúti sínek mellett vezető kis utcán áthaladt a Siklósi utcáig és onnan a köztemetőbe, ahol a koporsót újbóli beszentelés után saját sírboltjába helyeztette. A mauzóleumot még életében a Zsolnay gyár által tízezer korona költséggel építtette.

Az engesztelő szentmiseáldozatot a darabont testőrség küldöttségének, a helyőrség tisztikarának, és nagyszámú gyászoló közönség részvételével július 19-én de. 10 órakor a Székesegyházban mutatták be. Halála alkalmával özvegyéhez és a családhoz részvétáviratot intéztek: Montenuovo Alfréd herceg főudvarmester, a m. kir. főudvarmesteri hivatal, báró Fejérváry Géza m. kir. darabot testőrkapitány, Görgey Arthur az 1848. évi szabadságharc fővezére, Molinár tábornokszernagy, a csász. és kir. 1. sz. huszárezred tisztikara, a m. kir. darabont testőrség tisztikara, Visy László Dr. Pécs szabad királyi város főispánja és még számosan.

2.4.) Littke József 1840-1902

A Ferenc József rend lovagja, a pécsi Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, Pécs szabad királyi város törvényhatóságának tagja, pezsgő gyáros sz. Pécsen 1840. november 20-án.

Tanulmányai befejezése után atyja üzletágazataiban tevékenykedett, majd 1861-ben az előbbieken már említett társulati szerződés alapján az atyjától átvett borkereskedés vezetésében vett részt. Itt főleg a borkereskedés üzletkötéseit és az irodai teendőket irányította. János bátyjának a már vázolt okok miatt a társulattól történt kiválása után a borkereskedést atyja neve alatt tovább vezette, és a János bátyja által kezdeményezett pezsgőgyártást rövid megszakítással folytatta. Magáévá tette bátyja kezdeményezését, bölcs előrelátással megérezte a pezsgőgyártás kínálózó rentabilitását mindannak ellenére, hogy a franciák által már régi idők óta folytatott egyedüli jó gyártási módszert még teljesen nem ismerte, mert Franciaországban töltött ideje alatt még nem volt módjában a gyártás mikéntjét teljesen elsajátítani.

Mégis sikerült a kezdet nehézségeit leküzdeni és később a francia gyártási módszert meghonosítani. Erre vonatkozólag és ennek mikénti alakulásáról a nagyatyjára vonatkozó részben már említést tettem.

Kitartó szorgalmával és törekvésével megalapította az ország első, és ma is legrégebbi pezsgőgyárát. Gyártmányai kezdetben a francia pezsgők minőségét ugyan még nem érték el, de az 1880-as évek végén mint már fentebb vázoltam, a természetes szénsav előtérbe helyezésével, már igen. Neve ismertté válva, a Littke-féle pezsgő kezdett tért hódítani és ennek tulajdonítható, hogy az országban egymásután több pezsgőgyár is létesült. Így többek között Prückler, Törley, Dietzl, Palugya, dr. Eszterházy, nem is szólva a legutóbbi időben létesült több kisebb vállalkozásról. Érdemesnek tartom e helyen megemlíteni, hogy gr. Széchényi István már az 1840-es években megpendítette és szóvá tette egy pezsgőgyár alapítását.

A felmerült konkurencia további tevékenységre serkentette és minden lehető elkövetett, hogy pezsgője minél nagyobb fogyasztást érjen el. Bécsben és Budapesten egy-egy főlerakatot létesített, részt vett sok kiállításon és így gyártmányai nemcsak a belföldi piacon, hanem a külföldön is ismertté váltak. Többek között Olaszországba sokat szállított. Bécsben a Kärtnerring 15. sz. alatt volt a fő lerakat, míg Budapesten a Dorottya u. 7. sz. alatt, majd a Hatvani (most Kossuth Lajos) utcában, míg jelenleg a Szép utcában, a 3. sz. alatt. A k. k. Landwirtschaftsgesellschaft 1870. évi grazi kiállításán ezüstérmét, az 1871. évi trieszti kiállításon szintén ezüstérmét, az 1874. évi londoni kiállításon nagy bronzérmét nyert. Az 1888. évi pécsi kiállítás alkalmával aranyéremmel és díszoklevéllel tüntették ki. A bécsi Land- és Forstwirtschaftliche kiállításán pavillonját 1890. május 23-án öfelsége is meglátogatta. Az 1891. évi zágrábi kiállításon díszoklevelet kapott. Az 1896. évi Milleneumi Kiállítás alkalmával aranyéremmel, míg az 1900. évi francia világkiállításon bronzéremmel tüntették ki.

Az 1880-as évek végén és az 1890 évek elején már jó magyar pezsgő került a piacra, és pedig még az akkori viszonyokhoz is mérten olcsó áron. Egy, az 1884-85 évekből származó és birtokomban lévő árjegyzék szerint 60 1/1 vagy 120 1/2 palackot tartalmazó láda vagy kosár pezsgő ára a következő: "Carte Nőire" 75 forint, "Blaha Lujza" 100 forint, "Crémant Rosé" 112 forint 50 krajczár.

A pezsgőgyártás Pécs város egyik nevezetessége lett. 1891-ben az újonnan restaurált, ill. részben újjáépített és bővített pécsi Székesegyház felszentelési ünnepe alkalmából a Péccett tartózkodó I. Ferencz József király őfelsége június 22-én magas látogatásával a gyárat is kitüntette, amikor József nagybátyám kalauzolásával a pincéket és a gyártási folyamatot is megtekintette. Őfelsége kíséretében volt Frigyes főherceg, aki a családi házban volt elszállásolva. Az udvar részére nagyobb megrendelések történtek és a gyár az udvari szállítói címet kapta. Őfelsége látogatását a gyár vendégekönyvének első lapján sajátkezű aláírásával megörökítette. A pohár, amelyből őfelsége a gyár pezsgőjét megízlelte, és arról a legnagyobb dicséretes elismeréssel szólott, valamint a toll, mellyel nevét a vendégekönyvbe megörökítette, ma is a gyár őrizetében van.

Igen nagy közéleti tevékenységet fejtett ki, úgy a városi ügyeken és a város fejlesztésében, mint a törvényhatósági bizottság tagja, mint pedig a politikai életben, mint pártelnök és igen sok társadalmi intézmény elnöke, a pécsi Nemzeti Kaszinó alelnöke, a pécsi Villamossági Rt. igazgatósági tagja, stb.

1902-ben bekövetkező haláláig a Pécsi Kereskedelmi és Iparkamara elnöki tisztségét töltötte be. A közéletben kifejtett munkálkodása alatt mindenkor a megalkuvást nem tűrő, szókimondó, becsületes és igazságos utat kereste. Közéleti tevékenysége és a kereskedelem, valamint az ipar fellendítése körül szerzett érdemei elismerésül 1889-ben őfelsége a Ferencz József rend lovagkeresztjével tüntette ki.

1864-ben megnősült, Dávid Ferenc gazdatiszt Berta leányát vette feleségül. Házasságából 5 fiú és 2 leány született: közülük Mihály nevű fia két éves korában a balicsi szőlő gazdasági udvarában a kacsászatóba esett és halálát ott lelte. Négy fiát a gyár kötelékébe állította, de mint fiai életrajzából kitűnik, később csak Ernő és József fiai maradtak meg a gyárban.

1890. április 8-án családi ház fényes kettős esküvő színhelye volt: Mariska leányát királydaróczi Dr. Daróczy Aladár főispáni titkár, később országgyűlési képviselő, Daróczy Tamás paksi főszolgabíró fia - Jenő fia pedig Aidinger János pécsi polgármester Riza nevű leányát vezette oltár elé. Ez alkalommal nagy lakodalmi vendégsereg gyűlt egybe és a fényes lakomát követő tánc a reggeli órákban ért véget.

Vendégszerető házában Pécs előkelő társadalmából igen sokan megfordultak, de a vidékről is. Szívesen látták őket, de szívesen is jöttek, mert a gondos és szeretetreméltó háziasszony nagy vendégszeretettel fogadta a vendégeket, akik az igen ízletes és elsőrendű konyhából a legjobb ellátásban részesültek.

Egyéniségét férfias akaratú, energikus fellépés, jellemes úri magatartás jellemezte, vendégszerető házigazda, társaságban kedélyes és rokonszenves volt. Lobbanékony természete sokszor a végletekig kihozta nyugalmából és a gyár személyzetével szemben igen szigorú, általában azonban jószívű ember volt. Arra érdemes alkalmazottait mindenkor atyai szeretettel támogatta és felkarolta. Több alkalmazottja 30-40 évig állott a gyár szolgálatában. Vagyonilag jól szituált, igen tekintélyes polgára volt szülővárosának. Édesatyja halálakor a Scitovszky téri családi házat, a szókói szőlőt, a Littke-kaszárnyát és egy kőbányát örökölt. 1884-ben megvásárolta a bálicsi szőlőt (a mai állami szülészeti klinika). Itt nagy konyhakertet létesített, baromfiudvar, istálló és cselédségi lakóház egészítette ki a gazdaságot. Nagy kiterjedésű park tartozott a szőlőhöz, ami a nyári tartózkodást igen kellemessé tette. Az egyenletes tágas, nagy verandával ellátott villában a család egész nyáron át lakott.

Már 1901-ben betegeskedni kezdett, súlyos bélbántalmak támadták meg. Orvosi tanácsra 1902-ben Bécsbe ment, ahol a világhírű Nothnagel sebészprofesszor kezelte. Az operáció nem volt elkerülhető, de a műtét utáni napon sebláz lépett fel, majd a Bécs, Löw-féle szanatóriumban 1902. augusztus 12-én 62 éves korában meghalt. Holttestét Pécsre szállították és igen nagy részvét mellett augusztus 14-én a budai külvárosi temetőben a családi sírboltban helyezték nyugalomra. Földi maradványait később az új központi temetőben létesített családi sírboltban helyezték el.

A pécsi lapok elhunytát hosszú cikkekben közölték és tevékeny életét igen érzékelhetően méltatták. Így többek között a Fünfkirchner Zeitung pécsi németnyelvű újság az 1902. augusztus 14-én megjelent számában (65. szám) halála alkalmával a következőket írja:

"Egy megrázó halálhír mélységes gyászt és őszinte részvétet váltott ki mindenkiben a városban. Littke József, a minta és céltudatos alkotás, minden lokális és országos érdekek serény előmozdítója, a helybeli, ma már világhírű pezsgőgyár megalapítója, városunk kulturális fejlődésének nagyérdemű fia, nincs többé. Ezeket hirdeti a városháza, a Nemzeti Kaszinó, a Kereskedelmi és Iparkamara portáján, valamint a város igen sok épületén kitűzött gyászlobogó, erről beszélnek az utcán egymással találkozó, félve a valóságtól, még át sem hatva a megrázó halálhírtől, ez képezi ma a szomorú napi beszélgetést. Hogy az erőteljes, kemény, állandó szellemi tevékenységet kifejtő ember már néhány hét óta beteg, azt valamennyien tudtuk, de ily hirtelen bekövetkezendő katasztrófában mégsem hittünk. Szombaton Bécsből a késő esti órákban érkezett táviratok még igen megnyugtató híreket hoztak. A jelen idők két legnagyobb sebésze, Nothnagel és Eiselsberg professzorok tudásukban bízva, hosszas vizsgálat után, még mindig erős szervezetére való tekintettel, szombaton a Löw-féle szanatóriumban, ahol Littke úr néhány hét óta tartózkodott, abban állapodtak meg, hogy a beteget műtétnek vetik alá és annak eredménye az orvosokat nagymértékben kielégítette. Mégis másnap sebláz lépett fel, ami a beteget nagymértékben legyengítette, olyannyira, hogy a következő napon, hétfőn, már agonizálni kezdett, ami kedd délután 3/4 1 óráig tartott, amikor szenvedő fáradt szeméit a halál angyala örök álmra lecsukta. Littke József az 1870-es években átvette az édesatyja által 1859-ben alapított borüzletet, és azonnal hozzálátott kedvelt elgondolásának megvalósításához, egy pezsgőgyár létesítéséhez.

Hogy mennyire életrevaló volt az elgondolása, bizonyítják azok a sikerek, eredmények, amelyeket a Littke pezsgő minden kiállításon elért.

(Itt téved a cikkíró, helyesen: Édesatyjától az üzletet az 1870-es években vette át végleg, de ez az üzlet már az 1840-es évek elején létesült. A pezsgőgyártás fondorlata pedig János bátyjától eredt, aki az első Littke pezsgőt már 1864-ben piacra vitte és e tény, mint Littke Lőrinc életrajzából is kitűnik, egykori iratok igazolják).

Nagyok azok az érdemek, amelyeket Littke úr a szőlőkultúra terén kivívott. Mint a város törvényhatóságának hosszú éveken át volt bizottsági tagja mindenkor pártalanul, városunk jólétéért szállt síkra; igazságérzetétől áthatva és a város érdekei iránti gondoskodásában bírálata tiszta volt, mint a Nap, logikája éles és csalhatatlan. Az elhunyt hosszú éveken át elnöke volt a városi adót kivető bizottságnak, elnöke a Kereskedelmi és Iparkamarának, a Nemzeti Kaszinónak mindenkor közfelkiáltással többszörösen

megválasztott alelnöke és a városi villamossági részvénytársaság igazgatósági tagja. Főleg neki köszönhető, hogy a Nemzeti Kaszinó és a Kereskedelmi és Iparkamara ma a város díszére és becsületére válik és idegeneknek is bizonyítékul szolgál kulturális haladásunknak. Áldásos működése felséges királyunk figyelmét sem kerülte el, aki még évekkel ezelőtt a Ferenc József rend lovagkeresztjével tüntette ki. Az elhunyt mintaképe volt az igazi városi polgárnak és eltávozásra az egész várost gyászba borította. Földi maradványait Pécsre szállítják és csütörtökön, a budai külvárosi temető kápolnájában felravatalozzák és ugyanazon a napon du. 5 órakor a családi sírboltba örök nyugalomra helyezik. A gyászertartást Szeredy József dr. kanonok fogja megtartani. Littke József úrral ismét legjobbjaink egyike szállt sírba; az éles, tisztánlátó szellem örökre megbénult, ékesszóló ajkai örökre elnémultak, de valamennyinknek szívében a hálás megemlékezés iránta felejthetetlen marad."

3.) Harmadik generáció

3.1) Littke Ferenc fiai:

3.1.1.) Dr. Littke Lajos 1866-?

Jogtudományi doktor, magyar kir. Pénzügyi főtanácsos, született Pécs-bányatelepen 1866-ban középiskoláit a pécsi cisztercita főgimnáziumban végezte, érettségi vizsgálatát 1885-ben jeles eredménnyel tette le. Az 1885-86. Tanévben a bécsi jogi fakultás hallgatója volt, a többi három évet a pécsi jogakadémián végezte. 1890-ben a kolozsvári egyetemen jogtudományi doktorrá avatták. 1889-ben féléven át ügyvédi gyakorlatot folytatott. 1887-88. évben mint egyéves önkéntes a pécsi cs. és kir. 52.gy.e.-ben teljesített katonai szolgálatot és ugyanezen ezredhez tartalékos hadnaggyá neveztetett ki 1869-ben a lugosi m.kir. pénzügyi igazgatóságához fogalmazó gyakornokká nevezték ki, de rövid idő múlva a pécsi pénzügyigazgatóságához helyezték át. 1895 végén a Budapest vidéki m. kir. pénzügyigazgatóságához osztották be; 1920-ban mint m. kir pénzügyi főtanácsos nyugalomba vonult.

3.1.2.) Littke István 1869-1910

Született Pécs-bányatelepen 1869-ben, középiskolái elvégzése után a szabadalmazott Első Dunagőzhajózási Társaság pécsi értékesítési irodájában volt alkalmazásban, majd 1891-ben a m. kir. államvasutak szolgálatába lépett. Előbb Szakálhőgyészen és Újdombóvár állomásokon teljesített forgalmi szolgálatot, később Szászvár-máza állomásfőnökévé nevezték ki. 1897-ben feleségül vette Hübner Margitot; házasságából egy fiúgyermek született, aki azonban 6 éves korában 1908-ban meghalt. 1909-ben súlyos betegségbe esett, egy budapesti gyógyintézetben helyezték el, ahol 1910-ben szenvedéseitől megváltotta a halál. Holttestét Szászvár-mázára szállították és egyedüli kisfia mellé az ottani temetőben temették el.

3.1.3.) Littke János 1874-1890

szül. Pécs-bányatelepen 1874-ben. igen tehetséges és kiváló tanulója volt a pécsi főreáliskolának; mint a VII. osztály növendéke egy Pécs-városi vízvezetési tervet készített ami szakkörökben is fiatal korához képest és tanárai részéről nagy elismerésben részesült. Szülei nagy bánatára azonban az 1890-ben Pécssett dühöngő tífuszjárvány 17-i évében őt is elragadta. Földi maradványát a pécsi családi sírboltban helyezték nyugalomra. A sírkövön a következő felirat olvasható:

„Tanárai büszkesége, szüleinek öröme.“

Édesanyja felejthetetlen fia emlékére 1902. április hó 23-án a következő alapítványt tette:

„Alapító levél, Özv. Littke Ferencné szül. Graff Matild annak emlékére, hogy felejthetetlen fia, Littke János 1890-ben november 22-én, mint a pécsi főreáliskola VII. osztályos kitűnő tanulója hunyt el, szeretett fia emlékére jutalomdíj alapítványt a következő alapító levél értelmében:

1./ Az alapítvány címe: „Littke János jutalom alap 2./ Az alapítvány 5 drb. 4.2%-os közös járadékból áll, darabonként 100 /Egyszáz/ osztrák értékű forint névértékben. 3./ Az alapítvány örök időkre a pécsi állami főreáliskola tulajdonát képezi. 4./ Az egyesített vagy közös járadék kamatai évenként november 22.-én adandók ki, mégpedig mindenkor a VII. /hetedik/ osztály legjobb magaviseletű és kiváló előmenetelű szegény tanulójának valláskülönbőség nélkül. 5./ A jutalmat a pécsi állami főreáliskola tanári kara ítéli oda, az említett osztály jutalomra legérdemesebb tanulójának. 6./ A mai napon átadott 5 drb. közös járadék a pécsi áll. főreáliskola igazgatója által kezelendő és kamatai mindenkor csak az alapító levél 4./ pontjában megszabott célra fordítandók. Áldott emléke éljen örökké fiamnak és isteni áldása legyen a tanintézetten! Kelt Pécssett 1902.április hó 23-án, Özv. Littke Ferencné Szül: Graff Matild s.k. Előttünk: Kosztká György s.k. dr. Szegedi Rezső s.k. fő-reáliskolai tanár.

41.153. szám: Jóváhagyom azzal, hogy a 3./ pontban foglalt azon kitétel alatt, miszerint az alapítvány örök időkre a pécsi áll. főreáliskola tulajdona, az értendő, hogy az alapítvány minden időre ezen főreáliskolához van kötve. Az alapítvány számadási kivonatai pedig a vezetésem alatt álló minisztériumhoz évenként bemutatandók. Budapest, 1902.évi június hó 17.-én. A miniszter helyett: Olvashatatlan aláírás: államtitkár.

Nyilatkozat, melynek erejénél alulírott elismeri, hogy 1902.április hó 23.-án Özv. Littke Ferencné sz. Graff Matild úrnő budapesti lakostól több darab 100-100 forintos közös járadékpapírt, összesen 1000, azaz egyezer korona névértékben átvett a „Littke János jutalomalap“ címen a pécsi állami főreáliskola részére. Pécs, 1902.április hó 25.-én. Gallovics János s.k. ideiglenes igazgató. Előttünk: Dr. Szegedi Rezső s.k. fő-reáliskolai tanár, Kosztká György s.k. fő-reáliskolai tanár.“

3.2) Littke János fiai:

3.2.1.) Littke György

született Budapesten 1869 április hó 14.-én. középiskoláit Pécsen, 1888-ban végezte, Littke József pezsgőgyárának szolgálatába lépett, ahol 1888. június hó 1-től, 1889 szeptember hó 30-ig volt alkalmazásban.

1889. október hó 1-től 1890. december 30.-ig a pécsi 52.sz. cs. és kir. gyalogezrednél szolgált le az egyéves önkéntességi évet. 1891. január hó 1.-én a győri 19.sz. cs. és kir. gyalogezred kötelékébe tartalékos hadnaggyá nevezetett ki, majd a szegedi m. kir. 5. honvéd gyalogezredben teljesített szolgálatot. 1890. október 8-án a Mohács-pécsi vasút pécsi műhelyének szolgálatába lépett, majd a Mohács-pécsi vasút pécsi műhelyének és szertárának 1892-ben

bekövetkezett államosítása alkalmával helyeztetett az Államvasutak létszámába ahol 1895. április 8-ig részben az Államvasutak műhelyében és szertárában teljesített szolgálatot. Az állam-számviteltani államvizsgákat és anyagszer-kezelési szakvizsgákat letétele után szolgálati érdekből az Államvasutak szegedi üzletvezetőségének központjában helyezték át ahol revizori szolgálatot teljesített. 1906-ban a temesvári szertár vezetésével bízták meg, amely minőségében 1914. január 1.-ig teljesített szolgálatot, majd szolgálati érdekből Budapestre helyeztetett át és az Államvasutak István telki főműhelyi szertárának főnökévé nevezetett ki. E minőségében, igen súlyos viszonyok között, az első világháború, forradalom, oláh megszállás alatt 1920. július haváig igen nehéz szolgálatot teljesített, minden erővel ellenállva a bolsevista hordák fenyegetésének. Az intézet érdekének megvédése miatt az oláh megszállás alatt ott tartózkodó és harácsolás miatt oda vezényelt román hadseregbeli százados haditörvényszék elé akarta állítani, mert véleménye szerint az Államvasutak tulajdonát képező, de már sajátjának vélt anyagkészletből eltulajdonítás történt. Ez elképesztő arcátlan és felháborító kijelentését visszautasítva, csak a főműhelyi főnök közbelépésére volt hajlandó ama szándékától elállni, hogy haditörvényszék elé állítsa.

Az Államvasutak igazgatóság 1920. május hó 15.-én kelt rendeletével, szolgálati érdekből a budapesti üzletvezetőség központjába helyeztetett át és az anyag és leltárkezelési csoportnak önálló osztályfőnöki minőségben leendő vezetésével bízta meg.

1916. május hó 1-én főellenőrré, 1919. január hó 1-én felügyelővé, 1922. május hó 1-én főfelügyelővé nevezetett ki. Osztályfőnöki szolgálatát az 1926. február hó 2-án történt nyugalomba vonulásáig teljesítette, mely alkalommal az Államvasutak igazgatósága a következő leiratot intézte hozzá: Szolgálati és illetmény szabályzat 72§-ának alapján fizetésével egyenlő végellátásra szerzett igénye folytán, főfelügyelő urat 1926. Február 28.-ával a szolgálat alól felmentené.

Ez alkalommal vezető állásában hosszú időn át tanúsított hasznos és kiválóan eredményes szolgálataiért elismerésemet fejezem ki azzal, hogy az Államvasutak főfelügyelő úrnak kiváló szolgálatára továbbra is teljes készséggel számíthatnának, ha a tisztviselők státuszrendezése kényszerhelyzet elé nem állították volna. "Az igazgatóság elnöke: Kelety s.k. államtitkár. Ugyanakkor miniszteri elismerésben is részesült. Az első világháború vége felé, az igazgatóság által kitüntetésre szándékolt terjesztését azonban magától elhárította.

Az 1907. évi május hó 1-én az Államvasutak segédtszti köre, egyhangúlag disz tagjává választotta és az erről szóló díszoklevelet részére kiszolgáltatta. Az alapító tagja és elnöke volt a Ferencvárosi Vasutasok Sportkörének, majd nyugalomba vonulása után alelnöki tisztségéről történt leköszönése után a sportkör felvirágoztatása érdekében kifejtett fáradozása és munkálkodásáért örökös tiszteletbeli társelnökké választották.

1895. április hó 21-én megházasodott, feleségül vette Herczeg Gizellát. Házasságából 3 gyermek született, Kázmér jelenleg okl. építészmérnök, Györgyike néhai Zwipp Lajos, a Duna Gőzhajózási Társaság volt hajófőkapitányának özvegye és Aladár nevű fia, aki igen nagy fájdalomra 1913-ban vörhenyben meghalt.

3.2.2) Dr. Littke Aurél 1872-1945

bölcsészettudományi doktor, földrajztudós, az állami polgári iskolai tanárképző főiskola volt igazgatója, szül. 1872. december 31.-én Budapesten. Középiskolai tanulmányait a pécsi cisztercita főgimnáziumban végezte és az érettségi vizsgálatot 1891. június hó 19-én jeles eredménnyel tette le.

Ez után mint egyéves önkéntes tényleges katonai kötelességének tett eleget a gráci 27.cs.és kir. közös gyalogezredben. 1892. december 22-én őfelsége tart. hadnaggyá nevezte ki. Ebben a minőségben a Kassai 34. sz. közös gyalogezredben, ill. a székesfehérvári 17. m. kir. honv. gyalogezredben teljesített szolgálatot.

1892. őszén beiratkozott a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi karára. Az első alapvizsgálatot letette és hogy gyakorlati jogi ismereteket is szerezzen, dr. Gyurkovics Gyula és dr. Burián Béla ügyvédek irodáiban dolgozott és ezen kívül Rátz Károly Kereskedelmi és Iparkamarai elnök, az „Iparügyek“ szerkesztője mellett végezte a magántitkári teendőket.

Mivel azonban a jogi pályára igazi elhivatottságot nem érzett, jogi tanulmányait félbeszakította és 1894 tavaszán elutazott a fővárosból Bizovacra /Verőcze vm./ ahol 1895 őszéig Lerch Ágoston uradalmi főmérnök fiának középiskolai tanulmányait vezette. 1896 első felében hasonló feladatra vállalkozott, Szabadhegy Géza biharillyei nagybérlő és földbirtokos fia mellett. 1896 őszétől 1899 júliusáig székhelyi Majláth István földbirtokos kiskereskényi /Hont vm./ kúriáján tartózkodott és László fiát készítette elő a gimnázium V. VI. és VII. osztályára. 1899 nyarán Alsódabason Halász Zsigmond földbirtokos hasonló nevű fiát készítette elő a honv. Ludovika-akadémiai felvételi vizsgálatra.

1899 szeptemberében újra beiratkozott a budapesti tudományegyetemre, de nem a jogtudományi, hanem a bölcsészettudományi karra. Földrajzi és történelmi tanulmányokkal foglalkozik, hogy ebből a szaksoportból megszerezhesse a középiskolai tanári oklevelet.

1901-ben letette a középiskolai tanári alapvizsgálatot, 1904-ben a tanári szakvizsgálatot, az utóbbit kitűnő eredménnyel. 1908-ban „Budapest a török uralom korában“ című történelmi földrajzi tudománya alapján dicséretes eredménnyel letette a doktori szigorlatot és október hó 3-án a bölcsészettudományok doktorává avatják.

Tanári alapvizsgálatának letétele után 1901. Okt. 1-én professzorának, Lóczy Lajosnak felszólítására az egyetemi Földrajz Intézet szolgálatába lépett egyetemi gyakornoki minőségben. Ebben az intézetben dolgozott 1913.január 23-ig, mégpedig 1904.december 31.-

ig mint egyetemi gyakornok, 1905. január 1-től 1908. dec. 31.-ig mint megbízott egyetemi tanársegéd és 1909. január 1.-től mint megválasztott I. tanársegéd.

1908. november 14.-én a vallás és közoktatásügyi miniszter megbízta az áll. polgáriskolai tanítóképző intézetben (később tanárképző főiskola) a földrajzi gyakorlatok vezetésével, 1910. szept. 19.-én pedig ugyanezen intézet földrajzi tanszékének ellátásával és az intézettel kapcsolatos tanítóképző intézeti tanárjelöltek Apponyi-kollégiumában a földrajz szakos jelöltek tanulmányainak vezetésével. Egyúttal kinevezetett az országos Polgári iskolai tanítóvizsgáló bizottság tagjává. 1913. január 23.-án az állami polgári iskolai tanítóképző intézet földrajzi tanszékére rendes tanárrá nevezetett ki a VII. fizetési osztályba, 1919. augusztus 13.-án pedig 1919.jan. 1.-i hatállyal a VI. fizetési osztályba. 1913. június hó 30-án nőül vette Tirácsi Polgár Katalint, akivel boldog házaseletet élt, feleségének 1919. április 18-án bekövetkezett haláláig.

1921-ben kinevezetett az országos közoktatásügyi tanács, a budapesti áll. középiskolai tanárvizsgáló Bizottság és az ennek kebelében működő állami felsőkereskedelmi iskolai tanárvizsgáló bizottság tagjává.

1928.szept.26-án a Szegedre áthelyezett és újra szervezett Állami Polgáriskolai Tanárképző Főiskolához helyeztetett át addigi minőségében és illetményeivel.

1932. november 11-én nevezett főiskola ügyvezető igazgatói teendőinek ellátásával bízott meg. 1932. november 25-én a főiskolával kapcsolatos tanítóképző intézeti tanárjelöltek Apponyi kollégiuma igazgatói teendőinek ellátásával bízott meg és ugyanakkor az országos polgári iskola tanárvizsgáló bizottság ügyvezető alelnökévé, november 26-án pedig a főiskola igazgató tanácsának alelnökévé nevezetett ki. 1933. június 29-én Magyarország Kormányzója az V. fizetési osztályba kinevezte. 1935. augusztus 2-án kinevezetett az Orsz. Tanítóképző intézeti Tanárvizsgáló Bizottság alelnökévé.

1902-ben a Magyar Földrajzi Társaság titkárává választotta és ezt a tisztséget 1911-ig viselte. 1913-tól 1919-ig társszerkesztője volt a Földrajzi közleményeknek, ugyancsak társszerkesztője volt a Világatlasznak, a Népiskolai Atlasznak és a Földrajzi Gyakorlatoknak. Tagja volt a Földrajzi Intézet r.t. tudományos tanácsának és Magyarországi munkatársa volt a Geografisches Jahrbuch és a Bibliotheca Geografica-nak.

Cikkei, értekezései, tanulmányai stb. a "Földrajzi Közlemények", a zsebatlasz, a pedagógiai Értesítő, a „Kor” című folyóiratokban és a "Világháború" C. kiadványban jelentek meg.

Nagyobb munkái:

"A föld felfedezése" /megjelent a Műveltség könyvtára "A Föld" c. kötetében 1906-ban/ és a már említett "Budapest a török uralom korában" /Bpest, 1908./

Ezen kívül két munkatársával lefordította Alexander Supan: "a fizikai földrajz alapvonalai" c. kétkötetes munkáját /Bpest, 1910./. Fordította, illetőleg részben átdolgozta Alfred Hettner: "A leíró földrajz alapvonalai" c. kétkötetes munkáját /Bpest, 1926./.

A Magyar Földrajzi társaság a földrajzi tudomány terén kifejtett kiváló munkásságáért 1910-ben levelező taggá választotta és részére az erről szóló oklevelet kiadta.

Az országos Polgáriskolai Tanáregyesület 1937. október 17-én, Szegeden tartott évi rendes közgyűlésén dr. Littke Aurélt, mint a Tanárképző Főiskola "nagyra becsült, a magyar polgári iskolai tanárság egyetemessége által tisztelt, tudományos és nevelői erényekben

gazdag igazgatóját tiszteletbeli taggá, avatta és erről szóló díszoklevelet kiadni rendelte." 1938. június 30.-án 38 évi állami szolgálat után 65 éves korában nyugalomba vonult.

A főiskola az 1938-39 tanévi megnyitó ünnepélyén dr. Huszti József, egyetemi tanár, a főiskola igazgató tanácsának elnöke a következő beszéddel búcsúzott a távozó igazgatótól:

"Mélyen tisztelt ünneplő közönség! Kedves növendékek! Szőkefalvi Nagy Gyula igazgató úr megnyitójában célzott a főiskola életében beállt nagy változásra: Littke Aurél nyugalomba vonulására. Ugyancsak célzott röviden Littke Aurél érdemeire is, amelyeket mint a főiskolának 3 évtizedén át volt tanára és utóbbi hat évben mint ügyvezető igazgatója, intézményünk körül, az egész magyar nevelésügy terén szerzett.

Most, amikor az intézet, a főiskola és gyakorló iskola tanári kara, az igazgatótanács és az Apponyi kollégium nevében Littke Auréltól búcsút veszünk engedjék meg nekem, mint Littke Aurél legközvetlenebb munkatársának, hogy egy személyes vallomással kezdhessem."

"Hat éven át működtünk együtt olyan szoros kapcsolatban, mely más intézményeknél két vezető között nehezen képzelhető el. Ezt a kivételesen szoros együttműködést számunkra a főiskola szervezeti szabálya írta ugyan elő, de a szervezeti szabályzat holt betűjét két emberi lélek harmóniája töltötte meg eleven élettel. Eleinte egy városban, itt Szegeden, később Budapestre történt áthelyezésem után, két külön városban, térben egymástól távol, lélekben és szándékban mindig egymáshoz közel végeztük közös feladatunkat; a hatalmasan fejlődő főiskolának sok száz növendéke, a sok tanszék, a gyakorló polgári iskola ügyei, a személyi, tanulmányi és dologi problémáknak ezreit vetették fel egy-egy tanév folyamán. Ezt a megszámlálhatatlan sok problémát szerte ágazó hajtásaival együtt itt Szegeden vagy Budapesten vagy mindkét helyen egyszerre közösen kellett megoldás felé terelnünk. E hat év alatt a sok-sok ezer kisebb-nagyobb ügy megoldása során alkalmam volt Littke Aurélt munkaközben megismernem és ez az élmény számomra életemnek egyik, legszebb ajándéka. Littke Aurél szerénysége parancsolóan írja elő számomra, hogy egyéniségének képét csak néhány röpke vonással vázoljam fel; bölcs, megértő, jóságos, igazságos, egész ember volt ő mindig, felfelé és lefelé egyaránt. A növendékeknek igazi szerető atyja, hű kollega, emberséges főnök, fáradhatatlan munkás, tudós tanár, öntudatos vezető. És a legnagyobb büszkeségem marad, hogy ez az egész ember, ez a homo humanus, a hat év alatt mindig a legteljesebb, a legszeretőbb megértéssel dolgozott velem együtt.

A sok-sok ezer konkrét ügy között évek hosszú során át, nem volt egyetlen egy sem amelynek megoldásában akárcsak átfutó diszharmonia is közös munkánkat megzavarta volna. S ha volt miért, akkor ezért a hatévi harmonikus összedolgozásért a legforróbb hála és köszönet jár tőlem Littke Aurélnak, az én kedves barátomnak."

"Egyéniségének legjellemzőbb vonása mégis a fáradságot nem ismerő kötelességérzet. Erről mindnyájan, akik közelében voltunk, legendákat tudnánk beszélni. Ez a pihenést nem tűrő kötelességérzet tette lehetővé, hogy a tíz év előtt újjászervezett akkor alapos zökkenőn átment, a maga új létformáját sokáig tétovázva kereső főiskola, ezt a formát az utóbbi hat évben meg is találja. Az a sima vágányon, gördülő hatalmas apparátus, amely teljességében a főiskola adminisztrációját jelenti, elsősorban Littke Aurél fáradhatatlan átfogó, mégis minden részletre aprólékos gonddal ügyelő szervező munkájának eredménye".

"Szőkefalvi Nagy igazgató úr felsorolta a szervező munkának egyes főbb állomásait: az épület kibővítését, az új tanítási terv és vizsgálati szabályzat tető alá hozását, a

mezőgazdasági szakkör és a mezőgazdasági telep munkába állítását, a női kézimunka kiegészítő szakkör elindítását. Mind ezeket a részletreformokat és intézkedéseket hiába gondolta volna el a legjobb szándék, ha nincs meg az a bölcsesség, gondosság, fáradhatatlanság, amellyel Littke Aurél az elgondolásokat az életbe átültette, mintegy valóságra varázsolta. Amilyen fájdalomunk és veszteségünk, hogy szeretett igazgatónk az intézmény éléről távozott, olyan örömünk és vigasztalásunk, hogy továbbra is mellettünk és velünk marad és hogy baráti támogatását sem tőlünk, sem az intézménytől nem vonja meg.”

"Kedves Barátunk! A Gondviselés kegyelméből teljes testi és lelki erőben kezdheted meg azt a pihenést, amit eddig mindig megtagadtál magadtól. Kérünk téged, hogy új helyzetekben is tarts meg mindnyájunkat továbbra is szeretettedben, barátságodban és kérünk, hogy ne vond meg tőlünk támogatásodat. Szeresd továbbra is ezt az intézményt, amelynek munkás életed java tehetségét szentelted. És mi kérjük a Mindenhatót, hogy mindnyájunk öröme, mindnyájunk szeretetében tartson meg téged még hosszú évekig és adjon neked békés, csendes, munkás öregséget, otium cum dignitate!"

A főiskola igazgatója 1938. szeptember. 21-én a főiskola tanári karának 1938. szept. 2.-án tartott üléséről felvett jegyzőkönyv következő ki- vonatát küldte meg a nyugalomba vonult igazgatónak:

"A 14.686/1938. eln. sz. rendelet. Dr. Littke Aurél főiskolai igazgató nyugalomba helyezéséről intézkedik. Dr.Littke Aurél nyugalomba helyezése alkalmával búcsúlevelet intézett a főiskola tanári karához. Elnök felolvassa Dr.Littke Aurél búcsúzó levelét."

Dr. Eperjessy Kálmán főiskolai tanár Dr.Littke Aurél főiskolai igazgató nyugalomba helyezése alkalmával a követmező indítványt terjeszti a főiskola tanári kara elé: Indítványozom, hogy a főiskola tanári testülete jelen ülés jegyzőkönyvében emlékezzen meg távozó igazgatójának érdemeiről. Littke Aurél közpályájának legszemélyesebb területe volt, a polgári iskolai tanárképzés, 30 évjárat hallgatóinak hirdette a budapesti pedagógium; majd a szegedi főiskola katedrájáról a tudományos földrajz igazságait.

Tudós tanári munkájával magas színvonalra emelte házunk földrajzi kultúráját, nemcsak tanára hanem, vezetője és irányi tója volt a ma működő geográfiai tanárnemzedéknek, tiszteletet és rokonszenvet méltó nemes egyénisége, tudományos és közéleti munkássága tekintélyt és megbecsülést szerzett a főiskolának és maradandó értékkel gyarapította nemzeti kultúránkat. Hat évvel ezelőtt pedig elhivatván a főiskola élére, letette a csákányt és a hegymászóbotot erős kezébe fogta a főiskola kormánykerekeit és azt nehéz viszonyok között mindnyájunk büszkeségére idáig nem látott virágzásra vezette. Midőn hálánkat szeretetünket és nagyrabecsülésünket tolmácsoljuk nyugalomba vonuló igazgatóknak, a hivatott vezetőnek és melegszívű kartársnak, ez alkalommal is megköszönjük neki, hogy áldozatos munkájával főiskolánkat az újjáalakulás nehézségein átsegítette, a mai színvonalra emelte és a tanárképzésnek ezt a virágzó otthont teremtette. Szívből kívánjuk neki, hogy a nyugalom éveit hosszú időn át jó egészségben élvezhesse és sok öröme teljék abban az intézményben, amely három évtizedes tanársága és hat éves igazgatósága alatt annyira szívéhez nőtt, amelynek érdekeit annyi önfeláldozással, szeretettel és példaadó kötelességtudással szolgálta.”

A tanári kar lelkesedéssel és egyhangúlag elfogadta dr. Eperjessy Kálmán indítványát.

A főiskola gyakorló polgári iskolájának tanári testülete 1938. szeptember havában a következő levelet intézte a főiskola nyugalomba vonuló igazgatójához.

"Méltóságos igazgató úr! Szeretett főigazgató urunk!" Az állami gyakorló polgári iskola tanári testülete megilletődéssel búcsúzik Méltóságodtól, Alma materünk nagyra becsült tudományos és nevelői erényekben gazdag nyugalomba vonult igazgatójától, szeretett főigazgató urunktól."

„A tanárképző főiskola szolgálatában ezen idő alatt néhai világhírű professzornak Dr. Lóczy Lajosnak nyomdokain haladva, méltóságod országosan ismert művelője és hirdetője volt a földrajztudományoknak. Tanári működése alatt tanítványainak százai kerültek ki Méltóságod kezei alól és hogy ma a tanítóképző intézetekben és polgári iskolákban a geográfia tanítása méltó és avatott kezekben van, az Méltóságodnak az érdeme.”

"Méltóságod több mint negyedszázados tanári működése alatt mintaképe volt az ideális lelkületű professzornak. tanári és férfiúi erényeinek nagyszerűsége Méltóságodat tanítványai előtt tiszteltté és nagyra becsültté tették, mik között nincs senki sem, aki méltóságod igazságszeretetére, nemes jó szívére férfias jellemére ne a tanítvány tiszteletével és becsülésével emlékeznék.”

"Méltóságod azok közé a nevelők közé tartozott, aki egyéniségének varázsával mindenkor maradandó hatást tudott gyakorolni tanítványaira, saját személyével mutatván meg felelősségnek és az áldozatkészségnek örök értékű törvényeit.”

"Ilyen erények mellett valóban áldás volt főiskolánkra, hogy annak vezetése igen nehéz körülmények között, hat éven át méltóságod kezében volt. Népes, szervezetében bonyolult, nagy országos intézményünk itt Szegeden méltóságod igazgatói munkálkodása alatt lett mintaszerű intézetté, melyek falai között a legtökéletesebb rend, törvényszerűség, jóság; igazságosság és szeretet uralkodott. Alma materünk tudományos munkálkodásával, emelkedett erkölcsi szellemével ma befelé és kifelé egyaránt tisztelt és elismert intézményé.

"Boldog lehet az az ifjúság, mely neveléséhez jövő tanári és valóságos emberi hivatásának betöltéséhez ilyen szellemű intézettől kapott morális indításokat.”

"A természet és erkölcsösség első törvénye a munkásság, hivatásszeretet és emelkedettség. Méltóságod saját személyiségén át valósította meg e nemes férfiúi erényeket."

"Midőn az állami gyakorló polgári iskola tanári testülete búcsút mond szeretett főigazgatójának, értekezleti jegyzékkönyvében kívánja megörökíteni fenti sorokat, ilyen módon tisztelvén meg azt a férfiút, aki Alma materünk aranykönyvének lapjait fennkölt erényekkel és érdemekkel gazdagította."

"A Mindenható áldását és kegyeletét kérjük Méltóságod további életére. " Dr.Erekly István, a m. kir. Ferencz József tudományegyetem rektora 1938.október 15.-én a következő levelet intézte a főiskola nyugalmazott igazgatójához:

"Méltóságos Igazgató Úr! A m. kir. .Ferencz József tudományegyetem tanácsa 1938. évi szeptember hó 23.-án tartott első rendes ülésében foglalkozott a szegedi polgári iskolai tanárképző főiskola vezetésében beállott változással és egyhangúan kimondta, hogy Méltóságodnak a főiskola éléről történt eltávozását sajnálattal veszi tudomásul, a m. kir. Ferencz József tudományegyetem és a tanárképző főiskola szoros kapcsolata során szerzett érdemeit pedig tanácsülési jegyzőkönyvébe iktatja.”

"Erről Méltóságodat szíves tudomásvétel végett azzal a hön óhajtott kívánsággal van szerencsém értesíteni, hogy a jól kiérdemelt pihenést hosszú éveken keresztül zavartalanul és kifogástalan erőben és egészségben élvezhesse."

Életrajzához még annyit fűzök hozzá, hogy nagy tudásánál csak a szerénysége volt nagyobb és bár magas állami méltóságot ért el a nevelésügy terén kifejtett kiváló munkássága révén, ennél is magasabb pozíció elérésére volt predesztinálva, de ebben a túlzott szerénysége gátolta. Elért érdemeit még szűkebb családtagjaival sem közölte.

Nyugalomba vonulása alkalmával történt és fentiekben felsorolt búcsúbeszédék és levelekről jó magam is, mint saját testvérbátyja, csak most szereztem tudomást, amikor a monográfiához szükséges életrajzi adatait tőle csak nagy nehezen bírtam kicsikarni. Minden ünnepeltetés elől kitért, nyilvánosan szerepelni vonakodott, ünnepségek alkalmával a főiskola reprezentálásával mindig helyettesét bízta meg. Nyugalomba vonulása alkalmával is kitért az ünnepeltetés elől.

Családja iránt mindenkor megértő és testvéri szeretetet tanúsított. Korán elhalt feleségéhez gyengéd szeretet fűzte, családtagjait a tőle telhető módon segítette és támogatta. Ugyancsak bőkezű és adakozó volt az arra rászorult hallgatói iránt és sokat tanulmányai nehézségein átsegített.

A 65 éves korhatár miatt bekövetkezett nyugalomba vonulása alkalmával a vallás- és közoktatásügyi minisztérium felszólította, hogy maradjon még továbbra is az intézet élén, és ez volt a tanári kar kívánsága is.

A személyét ért eme megbecsülést azonban nem fogadta el, mert nem akarta mások törekvésének útját állani.

Hivatásánál fogva nagy természetbarát volt. A budai hegyvidéknek minden zugát gyakori kirándulásaival és sétáival sűrűn bejárta, nagy bánatára meg kellett élnie, amikor a főiskolát Szegedre áthelyezték és így Budapestet elhagyni kényszerült. Ma már Budapestre visszaköltözni nem óhajt, ami részben érthető is, mert pályafutásának és alkotásainak legszebb időszakát Szegeden élte meg és ezzel a főiskola szívéhez nőtt.

Utazásait illetőleg megemlítendő, hogy Magyarországot teljes egészében bejárta, de sokat és sokfelé utazott, volt Ausztriában, és megfordult Németországban és Angliában is.

Igen nagy barátja az úszás sportjának, ami szervezetét nagyban megedzette és még ma is, 70 éves kora dacára, a fürdőhelyeken és uszodákban a legmagasabb emeletokről, a nézők ámulatára, művészi fejesugrásokat végez.

Ahogy a családban mesélték Aurél bácsi 1945-ben tragikus körülmények között halt meg, politikai okokból kifolyólag öngyilkos lett, (vagy az orosz megszállás vagy a kommunizmus miatt), erről viszont semmilyen hiteles információ nincs.

3.3) Littke József fiai:

3.3.1.) Lőrincbányai Littke Jenő 1867-1940

m. kir. kormányfőtanácsos, a III. oszt. Vaskoronarend lovagja, m. kir. államvasúti üzletigazgató, Pécs sz. kir. város törvényhatósági bizottságának tagja, bizottságának tagja, született Pécsen 1867-ben. Középiskoláinak elvégzése után 1887-1888. évben a pécsi 52. cs. és kir. gyalog ezrednél egyéves önkéntesi szolgálatot teljesített és ugyanezen ezredhez tart. hadnaggyá kineveztetett. 1888-ban édesatyja pezsgőgyárának kötelékébe lépett, ahol az üzleti levelezést végezte. A pezsgő értékesítése érdekében gyakori üzleti utazásokat tett külföldön is, főleg Olaszországban. 1892-ben atyja a budapesti lerakat vezetésébe bízta meg. Atyjával történt nézeteltérései miatt a gyár kötelékéből kilépett és 1897-ben a m. kir. Államvasutak szolgálatába szegődött. Az Államvasutaknál ellenőri minőségben kapott kinevezést, először a tarifaosztályba osztatván be, később az általános főosztály titkári osztályában teljesített szolgálatot. Ez idő alatt az egri jogakadémián államtudományi abszolutóriumot szerzett és ezzel főiskolai végzettség birtokába jutván, előnyösebb előmenetelben részesült, de erre nagy szorgalmával és iparkodásával is reákszolgált. 1905-ben az igazgatóság humanitárius osztályának vezetésével bízták meg. Úgy szolgálatának kifogástalan ellátásával, mint pedig reátermett egyéniségénél fogva vezető állásra predesztinálva 1910-ben az Államvasutak bal parti /most északi/ üzletvezetőségének helyettesévé neveztet ki; .1912-ben pedig az ekkor felalított pécsi üzletvezetőség vezetésével bízták meg. Üzletigazgatói működése alatt épült a pécsi üzletvezetőség palotája, amelynek sikeres felépítésében tevékeny részt vett, ez irányban kifejtett működése a palota előcsarnokába elhelyezett márványtáblán is meg van örökítve. Egyidejűleg az államvasúti alkalmazottak fogyasztási szövetkezetének /Konzum/ elnöke volt. Szolgálatának sikeres ellátásáért az 1914-18. évi világháború alatt a III. oszt. Vaskorona renddel tüntették ki. Alárendeltjeivel a ridegségig szigorú és kíméletlen, e magatartását azonban ellensúlyozta rendkívül kifejtett igazság és szociális érzéke, mert arra érdemes személyzetét, úgy az előmenetelben, mint pedig anyagi szempontból nagyban segítette és támogatta. 1930-ban nyugalomba vonult és szőlőgazdasággal foglalkozott.

Kétszer nősült, első ízben 1890-ben feleségül vette Aidinger János pécsi polgármester Riza nevű leányát. E házasságból 1 fiú gyermek, Kálmán született, jelenleg gazdálkodó. E házassága nem volt tartós, 1896-ban feleségétől elvált. Másod ízben 1897-ben nősült, feleségül vette Komaromi Mariskát, az akkori Népszínház művésznőjét; e házasságából két fiú született. István, aki jelenleg Magyarország kormányzójának kabinet-irodájában teljesít szolgálatot mint kabinetirodai osztálytanácsos, és Jenő, aki azonban mint 20 éves műegyetemi hallgató a műegyetemen végzett pirotechnikai munkálatok közben történt robbanás alkalmával, az elszenvedett súlyos égési sebek következtében halálát lelte. Örökbefogadott fia Dezső m. kir. kormányfőtanácsos, a megyék és városok Országos Mentőegyesületének ügyvezető igazgatója.

1938-ban betegeskedni kezdett, súlyos bajára azonban hiába keresett gyógyulást, orvosai csak enyhíteni, de megmenteni már nem bírták. Hosszas szenvedés után 1940. június hó 22-én prosztata-rákban meghalt és június hó 25-én a pécsi temetőben a családi sírboltban helyezték nyugalomra

Elhunytá alkalmából a "Dunántúl" c. pécsi lap 1940. Június hó 23.-i számában a következő cikket közölte:

Littke Jenő MÁV üzletvezető, kormányfőtanácsos ma délután 6 órakor örök álmra hunyta le szemeit. Daliás alakját már hosszú hónapok óta nélkülöztük a város életéből. A kínzó betegség ágyhoz kötötte, míg ma megváltotta a halál a hossza időn át viselt szenvedéstől. Vele a pécsi patrícius Littke-család általánosan ismert harmadik generációjának utolsó férfitagja dőlt ki az élők sorából. Littke Ernő, Littke Lőrinc, Littke József után most Littke Jenő is. Littke Jenő 1867-ben Pécsen született. Itt végezte középiskolai tanulmányait, majd az egyetemre került, azután az államvasutak szolgálatába lépett. 1897-ben MÁV ellenőr, 1902-ben osztályvezető lett. A pécsi MÁV üzletvezetőség felállításakor, 1913-ban pécsi üzletvezetővé nevezték ki. 1925-ben érdemei elismerésül kormányfőtanácsosi címmel tüntették ki. 1930-ban vonult nyugalomba. Littke Jenő már hosszabb ideje betegeskedett, állapota súlyos volt, de nem válságos és így állandóan Budapesten tartózkodó két fia csak este értesült a váratlanul bekövetkezett katasztrófáról. A temetés időpontjáról ez okból még nem történt intézkedés. Littke Jenő két ízben nősült, első felesége Aidinger Riza néhai Aidinger János polgármesternek volt a leánya. Első feleségétől elvált és Komáromi Mariskát, a Népszínház ünnepelt művésznőjét vette el. Komáromi Mariska a Pécsi Jótékony Nőegylet elnöknője, a szegények melegszívű pártfogója még ma is élénk emlékezetében él a pécsieknek. Littke Jenő a válás következtében más vallásúvá lett, de később újra visszatért a katolikus anyaszentegyházba. Mint vezető tisztviselő szigorú és elzárkózó volt, de néha nyersnek tartott modora mögött mégis jó szándék és nemeslelkűség nyilatkozott meg. Különösen a megszállás napjaiban jutott ez kifejezésre, amikor nemcsak a vasutas társadalom tagjain, de a kívülállókon is sokat segített. Éveken át tagja volt Pécs város törvényhatósági bizottságának is és önzetlen odaadással tevékenykedett városi ügyekben is. Halála előkelő családot döntött gyászba és az egész városban őszinte részvétet keltett.

3.3.2./ Lőrincbányai Littke Ernő 1871-1920

pezsgő gyáros, a cég beltagja, született Pécsen 1871-ben. Iskolai elvégzése után, 1888-89. évben a cs. és kir.10. sz. közös huszárezred egyéves önkéntese volt és tart. hadnagyí rangot kapott. Katonai szolgálata után a klosterneuburgi szőlészeti és borászati tanfolyamot hallgatta és a borkezelés szakszerű ismereteit megszerezte. Ezután a pezsgőgyár kötelékébe lépett, főleg gyártási teendőkkel foglalkozott, a cég érdekében gyakori utazásokat tett és édesatyjának 1902-ben történt elhalálása után a pezsgőgyártást kizárólag maga irányította. Igen nagy igyekezettel és szorgalommal a pezsgő minőségének javításán fáradozott. E célból sok tanulmányt folytatott, a francia pezsgőgyártásra vonatkozó francia folyóiratok és szakkönyvek segítségével, a modern gyártási módokat gyárában is alkalmazta és ezzel gyártmányait a finomabb ízlésnek megfelelően előnyösen javította. Eme megfelelő hozzáértéssel párosult kereskedői érzékkel folytatott munkája bőven meghozta gyümölcsét, mert az 1906-18. évek között a gyár fejlődése csúcspontját érte el, ami főleg neki volt köszönhető, mert a pezsgő minőségének javítása a fogyasztást igen nagy mértékben emelte.

Kétszer nősült, első ízben 1897-ben, amikor feleségül vette Herdt aussigi üvegyári igazgató Frida nevű leányát, aki azonban már kilenc év házasság után 1906-ban meghalt. Másodszor 1920-ban, amikor Schwarcz Pál felsősziléziai származású neves budapesti építész és építőmester Ida nevű Leányával kötött házasságot. Gyermekke egyik házasságból sem származott.

Nagy műbarát volt; úgy képvisárolással és egyéb tekintetben igen nagy támogatásban részesítette főleg az arra rászorult festőművészeket.

Úri magatartásával és előzékeny modorával sok jó barátot szerzett. A pesti úri társaságnak, amelyben sokszor megfordult, közkedvelt tagja volt.

1919. év végén súlyos betegség támadta meg, ez ellen előbb az egyik wienerwaldi szanatoriumba keresett gyógyulást, majd a bécsi Löw-féle szanatoriumban, azonban segíteni rajta már nem lehetett, 1920. május 19.-én hosszas szenvedés után, élete derekán 50 éves korában meghalt. A Kerepesi úti temetőben helyezték nyugalomra.

3.3.3.) Lőrincbányai Littke József 1872-1937

m. kir. kormányfőtanácsos, pezsgőgyáros, Pécs sz. kir. város törvényhatósági bizottságának örökös tagja, született Pécsen 1872. Október 13.-án. Középiskoláit Pécsen 1890-ben végezte. Érettségi vizsgálatának letétele után 1890. Október hó 1-től 1891. Szeptember hó 3-ig mint egyéves önkéntes, a budapesti 4. sz. cs. és kir. tábori tüzérezrednél katonai szolgálatot teljesített. Őfelsége előbbi ezrednél hadnaggyá nevezte ki. Katonai szolgálata után édesatyja pezsgőgyárának kötelékébe lépett; a gyárban eltöltött néhány év után tanulmányi utat tett és a szakmájához szükséges ismeretek elsajátítása céljából a franciaországi, pezsgőgyártásról nevezetes Eperney városban tartózkodott. Innen visszatérve komoly munkával látott hozzá hivatásának teljesítéséhez, elsajátítván a pezsgőgyár minden ágazatában szükséges teendőket. Édesatyjának 1902-ben történt elhalálása után a pezsgőgyár vezetését Ernő fivérével együtt átvette. Ernő fivérével a gyár vezetésével és irányításával szükséges munkálatokat megosztva, főleg a kereskedelmi és ipari szempontból fontos teendőket látta el, míg Ernő fivére a pezsgőgyártás- és pincegazdasággal egybekötött teendőket végezte. Nagy szorgalmával, előrelátó kereskedelmi érzékével a Littke-pezső elterjedésének előnyös helyzetet teremtett és ezzel a gyár fellendülését igen nagyban előmozdította. Az 1914-18. évi világháború alatt a Littke-pezső fogyasztása igen nagy arányokat öltött, ami a gyár vagyoni helyzetét előnyösen fokozta. Ernő fivérének 1920-ban bekövetkezett elhalálása után a pezsgőgyár vezetése egyedül reá hárult. Sikeres tevékenységének és érdemeinek elismerésül a következő kitüntetések kaptak: az 1910. évi szegedi országos szőlő- és bor kiállításon arany érmet, az 1910-11. évi első magyar szakácsművészeti kiállítás alkalmával sikeres közreműködése elismerésül aranyérmet, az 1922. évi budapesti szőlő- és borgazdasági kiállításon aranyérmet. Hogy a pezsgőgyár mai nivójára emelkedett, főleg és igen nagy részben az ő érdeme, mert fáradságot nem ismerve felvette a francia pezsgőgyártással a versenyt minőség tekintetében.

A gyár vezetésével egybekötött nagy munkája mellett Pécs város kultúrájának, iparának és kereskedelmének fejlődését is előmozdítani igyekezett, társadalmi téren, egyesületek vezető tisztségében igen nagyvonalú és sokoldalú tevékenységet fejtett ki és a társadalom minden megmozdulásában, politikai mozgalmakban is élénk részt vett és vezető szerepet töltött be.

1912 április hó 27-én ő császári és apostoli királyi felsége legfelsőbb elhatározásával részére a magyar nemességet Lőrincbányai előnévvel díjmentesen adományozta.

1925. febr. hó 10-én a kormányzó Úr Öméltsága, magas elhatározásával, a közélet terén kifejtett érdemes tevékenysége elismerésével részére a kormányfőtanácsosi méltóságot adományozta.

Tevékeny munkálkodása elismerésül Pécs szabad kir. város törvényhatósági bizottsága 1929. november hó 18.-án tartott alakuló közgyűlésén egyhangú lelkesedéssel hozott határozatával a város törvényhatóságának örökös tagjává választotta és ez alkalomból Pécs város polgármestere 28.219/929. sz. alatt hozzá intézett leiratában többek között a következőket hozta tudomásra:

Az egyhangú lelkesedéssel történt választás ténye annak az odaadóan, fáradhatatlanul és önzetlenül teljesített közéleti és közigazdasági munkásságának a legkifejezőbb és legméltóbb elismerése, amelyet a város javára és fejlődésére Méltóságod immár hosszú időn át mindenkor kifejtett.”

1933. március hó 15.-én Gömbös Gyula miniszterelnök a Pécs belvárosi pártszervezet elnöki tisztségével bízta meg.

1936. december hó 18.-án, a földművelési miniszter Pécs törvényhatóságú város területére illetékes bor ellenőrző bizottság elnökévé nevezte ki.

Rendkívül tevékeny életének fényes bizonyítéka az a számtalan elnöki tisztség, amelyeket a társadalmi egyesületek élén betöltött. Elnöke volt a Gyáriparosok Szövetségének, a Pécs-baranyai központi Takarékpénztár Igazgatóságának, a Pécsi Háztulajdonosok Egyesületének, alelnöke a Pécsi Nemzeti Kaszinónak. A Pécsi Vadásztársaság alapító tagja és több évtizeden át alelnöke volt. Elnöke a Pécsi önkéntes Tűzoltó Testületnek, a Pécsi Polgári Daloskörnek, a pécsi fiú felső kereskedelmi iskolát végzettek szövetségének. A pécsi lóverseny Egyesületnek 34 éven át volt elnöke és hosszú idő alatt úgy a lovassport, mint a lótenyésztés terén igen eredményes működést fejtett ki.

Vezető tisztségeiben kifejtett eredményes munkálkodását már egymagában az a tény is igazolja, hogy Pécs városának majdnem valamennyi társadalmi egyesületének ő volt az elnöke. A tisztségeinél fogva igen sok beszédet tartott; hogy csak néhányat említsek: Virágh Ferenc püspököt ünnepélyes beiktatása alkalmával megható és nagyhatású, beszédben üdvözölte a polgárság nevében; igen szép beszédet tartott a Zsolnay Vilmos Centárum alkalmával; Nendwich Andor pécsi polgármester szolgálatának meghosszabbítása érdekében a városi közgyűlésen tartott beszédet; Fabinyi Tihamérnak Pécs sz. kir. város képviselővé történt megválasztása alkalmával az üdvözlő beszédet is ő tartotta.

Összes rendkívül nagy fáradsáimait itten fel sem lehet sorolni. Tevékeny életének áldásos működését nemcsak a fentiek bizonyítják, hanem azt az a gyönyörű szép és ízlésesen összeállított album, amelyet özvegye és fia halála után összeállított, kegyelettel megörökítve érdemekben gazdag életét.

Hogy számtalan beszédei közül legalább egyet itt is megörökítsek, ide iktatom Virágh püspök beiktatása alkalmával Pécs polgársága nevében mondott beszédét:

„Méltóságos és főtisztelendő Püspök Úr! Kegyes Főpásztorunk! Nekem jutott az a kitüntető nagy szerencse osztályrészemül, hogy Pécs sz. kir. város polgárságának nevében e magasztos és reánk nézve oly fontos pillanatban köszöntsem. Méltóztassék megengedni, hogy első szavakat Méltóságod nagy és hatalmas szózatából merítsem, kölcsönözzem, melyet hozzánk hívőkhöz körlevelében intézett,”

„Ti majd könnyeztek és sírtok. . . . de szomorúságtok örömmre fordul.” Visszhangzik még lelkünkben annak a nagy ovációnak emléke, melyben részesítettük azt a férfiút, aki két évtizeden keresztül Szent Mór székének birtokosa volt, s ezen idő alatt egy nagy és hatalmas kultúrintézmény életre hívásával örök hálára kötelezte Pécs mindenegybes polgárát. Természetes, hogy mikor az isteni Gondviselés egy magasabb pozíció betöltésére szólította el tőlünk, hogy fájó szívvel vettünk tőle búcsút. De ugyanez az isteni Gondviselés, mely egyik kezével tőlünk ezt a nagy értékű férfiút elvette, másik kezével kárpótlást nyújtott nekünk Méltóságodban. Őszentsége a sok hivatott közül Méltóságodban látta meg a választottat, hogy egyházmegyénket vezesse és kormányozza. Méltóságod előttünk nem ismeretlen, hisz itt töltötte gyermek- és fiatalokora éveit, itt kezdte, folytatta és fejezte be tanulmányait, itt szentelték fel az Egyház szolgájává, itt kezdte meg tanítását, áldásos működését, tevékenységét, Távozása annak idején csak a vándornak útja volt, hogy az élet bölcs

tapasztalatának kincseivel meggazdagodva térjen vissza, hogy annál nagyobb eredménnyel végezhesse a reá bízott isteni és emberi feladatot.

Ez a körülmény kulcsa annak a titoknak, hogy Méltóságod miért tudta első szóra megtalálni a szívünkhöz vezető utat és miért tudta meggyújtani bennünk az örvendező ujjongás tüzét.

Per crucem ad lucem (a kereszten át a világossághoz), nem csak Méltóságod jelmondata, hanem Pécs szabad kir. város reménye; nemcsak a főpásztor programja, hanem a hívő bizodalma is.

Mikor Méltóságod azzal köszönt be, hogy segíteni akar a kereszten, mely oly súlyosan nehezedik mindnyájunk vállaira, mint talán soha - akkor Méltóságodban nemcsak főpásztorunkat és városunk első polgárát látjuk, hanem atyai kezét is érezzük.

Midőn a keresztnek, az isteni szeretetnek a jegyében a legmélyebb tiszteletnek és szeretetnek jegyében üdvözüljük Méltóságodat városunkban, arra kérjük Méltóságodat, hogy mint népe fia, annak baját, panaszát, erkölcsi felfogását ismeri, hogy nagy szervezőképességével, tekintélyével, bölcs tudásával, elnéző nagy szeretetével szüntesse meg a felekezeti villongást és irtsa ki a magyar; átkot, a pártoskodást, tanítson meg az egymás iránti .tiszteletre, megbecsülésre, az egymás iránti szeretetre.

Ezzel vegye le rólunk, Pécs sz. kir. városról csonka egyházmegyéjéről, szegény megcsonkított országunkról a keresztet, hogy Méltóságod főpásztorkodása alatt minél előbb valóra váljon minden igaz magyarnak óhaja, kívánsága, imája és szólaljon meg és hirdesse az ezeréves Dóm nagyharangjának nemes hangját, Magyarország felszabadulását, a régi dicső nagy Magyarországot.

Az Isten hozta Méltóságodat. Az Isten áldása kísérje tevékenységét; az Isten adja, hogy mielőbb győzelmet arasson.”

A társadalmi megújulásokban mindig szívélyesen– fáradtságot nem ismerve – részt vett és szükségesnek tartom megemlíteni, hogy a millenniumi ünnepség alkalmával Pécs sz. kir. város zászlóvivője volt. Mint zászlóvivő 1916 december hó 30.-án Károly Király és Zita Királyné koronázásán is részt vett.

1899-ben megnősült, feleségül vette nagyszigeti Szily nagybirtokos Erzsébet nevű leányát, akivel mindvégig boldog házasséletet folytatott. Feleségének mélységes vallásos életerő rá is hatással volt olyan annyira, hogy életének főleg utolsó szakaszában a rom. Kat. Vallásban ő is elmélyült, részt vett a lelkigyakorlatokon és e célból többször visszavonult a Jézustársasági atyák Manréza házába. Vallásossága súlyos betegségében könnyebbülést és vigaszt nyújtott, az örökkévalóságban rendíthetetlenül hívő lelke a halála órájában is megsegítette.

Házasságából egy fiú és egy leánygyermek született. József nevű fia 1900-ben született, aki édesatyjának 1937-ben történt elhalálózása után a pezsgőgyár vezetését átvette. Mária Magdolna nevű leánya 1902-ben született és 1926-ban ikvai Pfeiffer Félix földbirtokos vette feleségül.

Harmonikus családi életében, de életének egész pályafutása alatt bánat alig érte, kivéve azokat a zökkenéseket, amelyeket a gazdasági élet fordulatai úgyszólván minden iparvállalatban többé-kevésbé kiváltak. Ezeket azonban egyéniségét jellemző erős akaraterejével, csüggedést nem ismerve legyűrte.

Az 1930-as évek elején betegeskedni kezdett és súlyos betegsége mindinkább elhatalmasodott rajta, melynek erős szervezete sem volt képes ellenállni. Türelemmel viselt hosszas szenvedés után a betegek szentségével többször megerősítve, 1937. március 16.-án életének 65. Évében meghalt. Temetése március hó 18.-án, a pécsi központi temető Szent Mihály kápolnájában lelke üdvéért mondott mise és beszterelés után, óriási részvét mellett ment végbe és holttestét a családi sir boltba helyezték örök nyugalomra.

Halála az egész városban igen rendkívüli és mélységes részvétet keltett ki. A „Dunántúl” című pécsi újság 1937. március hó 17.-én 1. szám alatt kelt lapjában a következő vezércikket közölte róla:

„Ismét kilobbant egy drága emberélet.... Meghalt Littke József... A lesújtó halálhír hallatára szíven ütöttek leköadt fejjel bámulunk magunk elé, annyira hihetetlen, annyira fájdalmas, hogy mindnyájunknak, egész Pécsnek Littke Józsija nincs többé. Ebben a mi tapogatózó, bizonytalan, nehéz életünkben a rettenetes bizonyosság, amelyre nincs cáfolat: Littke József meghalt. Tudtuk, hogy nagybeteg, hogy Isten rendelésében megnyugodva készült az utolsó útra és mégis megtorpanunk a szörnyű valóság előtt, annyira fáj, annyira nehéz valónak fogadni a szomorú igazságot. Littke József minden pécsinek a szívéhez nőtt. Féltő szeretet öröködött betegágya fölött. Reménykedő lélekkel lestük a híreket, amelyek mind szomorúbbra váltak, míg ma délután megremegtünk az utolsónak a hallatára: Littke József nemes szíve örökre megszűnt dobogni. Fájdalmas érzések között keresünk szavakat, kifejezéseket.

Érdekes angol profilja, határozott fellépése, rövidre fogott beszéde megsejtette a nem mindennapi embert, a földit, akinek lelke és szíve van. Nem a külsőségek, formák embere volt, hanem a nyers őszinteségé. Nem a szép szavakra, hanem a lényegre helyezte a súlyt. Ez az érdes modor azonban végtelen jóságot és szeretetet leplezett: olyan mély szívű barát, olyan nemes jót tevő, olyan áldozatkész keresztény lélek, mint amilyen Littke József volt, kevés található az országban. Sok rejtett szép tulajdonsága, ritka férfiúi erényei eredményezték, hogy a nem köszönő, kalapját alig biccentő Littke József ott élt minden pécsi, minden ismerőse szívében. Népszerű volt, bár tünetőleg idegenkedett ettől, közbecsülésben állott, bár sohase kereste. De Littke József annyira Pécs város talajából nőtt ki, annyira képviselője volt a pécsi patrícius családnak és típusa a pécsi polgárnak, hogy szándéka és akarata ellenére benne láttuk a megtestesült pécsit. Érzelmi szálakkal fűződött a város múltjához, köveihez, polgáraihoz. Ezek a szálak fonták be a közéleti szereplésbe. Ideális lélekkel állott a városi politika szolgálatába. Évtizedeken át önzetlenül, lelkesedéssel vett részt a város törvényhatósági bizottságának munkásságában. Ezt az odaadó értékes munkásságot a város közönsége azzal kívánta jutalmazni, hogy a város törvényhatósági bizottságának örökös tagjává választották. De vitathatatlan nagy érdemei vannak közgazdasági téren is. A Littke pezsgógyárat az ő agilitása emelte európai hírnévre és az ő tudása, szorgalma mentette át a legnehezebb időn. Érdemes közéleti munkásságát még évekkel ezelőtt az államfő a m. kir. kormányfőtanácsosi címmel jutalmazta. Teste ma már a ravatalón pihen. De élete, polgári erényei, közvetlensége, kötelességtudása és mindig jó szándékúsága, örök példaadás marad és örök büszkesége minden pécsinek.

Az ideális pécsi polgárban tovább fog élni Littke József szelleme. A megszállás szomorú éveiben nagylelkű magyarság miatt sok üldözésben volt része a megszálló szerbek részéről. Egy időben le is tartóztatták és 21 napig Zomborban tartották fogva a megszálló

csapatok ellen lovascsapatot is szervezett, ennek következtében a megszállás alatt súlyos anyagi kárt is szenvedett .

Az 1937. évi március hó 18.-án végbement gyászszertartásról a „Dunántúl” c. újság 63. számában az alábbi cikket tette közzé: „Pécs búcsúja Littke Józseftől. Pécs, március hó 18.-án szomorúság és gyász kíséri az életünket, minden nap temetünk. Tervek, álmok és emberek semmisülnek meg és az élők terhektől, fájdalmaktól roskadtan minden nappal közelebb jutnak az örök élet kapujához. A ravatal vagy a nyitott sir előtt rebegő lelkünk elé lebeg az intés: ma neked holnap nekem... És az emberi élet nagy bizonytalanságában új erőre kap a hit, emelkedik a lélek és vigaszt, megnyugvást az imádság ad. Délelőtt féltizenkettőkor Pécs város örökös törvényhatósági bizottsági tagját, Littke József pezsgő gyárost ravatalozták fel a temető templomában. Az engesztelő szentmisét a család régi barátja, (Tolba János dr. prelátus, tábori fő esperes mondta Kocsis László és Domosvay Lajos asszisztálása mellett. Ugyancsak ő végezte a beszentelést, mely után a koporsót a templom közelében lévő családi kriptában helyezték el. A nyitott sírnál a Pécsi polgári Daloskör gyászdallal búcsúzott lelkes pártfogójától, majd lovag Vasváry Ferenc dr. egyetemi tanár, Pécs város törvényhatósági bizottsága nevében vett búcsút a nagy halottól.

Az emelkedett hangú búcsúbeszédet az alábbiakban adjuk vissza. Vasváry Ferenc dr. búcsúbeszéde: „Mélységesen megrendülve a fájdalom és a gyász érzelmeivel állunk annak a férfiúnak nyitott sírjánál, aki Pécs város nagy polgára és a magyar közgazdasági élet kimagasló értéke volt, aki nemes életével és nyilvános munkásságával nemcsak Pécs annaleseiben örökítette meg nevét, hanem azt mélyen bevészte a szívünkbe is. Városunk szerelmese költözött az örökkévalóságba. Származásával , családi kötelékével, hatalmas gyártelepével, de mindenek felett lelkében minden rezdülésével mint pécsi jelentkezett. Benne testesült meg a vérbeli, bennszülött pécsi polgár minden jellegzetessége . A mecsekaljai metropolis jólétének, nagyságának, szépségének, dicsőségének eszméje lebegett szüntelenül lelke előtt. A couleur local harmonikus szín pompája , amely minden cselekvését és egész magatartását csodálatos fénnel övezte, volt az ellenállhatatlan erő, amely az ő szívéből megtalálta az utat polgártársainak a szívébe. Idegenből Pécsre elszármazott család harmadik nemzedékének sarjaként, érkezettnek látta az időt, hogy ősi magyar szokás szerint, a nemesi rendet való alaki bekapcsolásával külsőleg is kifejezésre juttassa a magyarságának és ezen át Pécshez való tartozásának véglegességét. Rajongásig szeretett édesatyjának életpályájára lépett. Hivatásához gondosan előkészült. Tanulmányait a pezsgőbor ősi hazájában, a Champagne-ban folytatta, ahol a helyszínen igyekezett annak a szervezetnek szellemébe behatolni, amely a bornemesítésben ezen új módjával ajándékozta meg embertársait. A családban ő maradt meg az apai háznál és ő lett a mai gyár főnöke.

A jól megalapozott vállalatot hatalmasra fejlesztette. Gyártmányai nemzetközi vonatkozásban is, a mi városunk nevét tették messze földön ismerté és tiszteltté. Lelkéből bizonyára a legtisztább örömet váltotta ki a tudat, hogy feldolgozója, nemesítője az általa mindenekfelett szeretett hazai rög egy olyan nemes termékének, amelyről mi magyarok a nemzeti imádságunkban is megemlékszünk, „szőlő vesszőin nektárt csepegtettél”.

A régi családi házat és gyári épületet, városképünk jellegzetességének figyelembevételével és nemes ízléssel olyan módon építette át, hogy méltó keretet képezzen városunk azon terének, amelyben Pécs szemefénye, a világhíres székesegyházunk emelkedik. A gyári telephez tartozó hatalmas pincészetet nagyvonalúra kibővítette és sokasította és ezzel

modern folytatását adta a katakomba-egyház korában kezdődő földalatti Pécs városnak. A gondviselés harmonikus, szép étellel ajándékozta meg. Nem tudok életében még csak tragikus vonást is feljegyezni. Nagy csapások öt sem kímélték meg. De mindhalálig hűségesen megőrzött és gondosan ápolt vallásos hittel, példaadó férfiassággal keményen tudta elviselni. Széleskörű tudása, emberismerete, szervezőképessége, vezetői erénye nemcsak hivatása gyakorlatában járt ragyogó eredményekkel, hanem társadalmi és politikai téren is az elnöksége alatt álló egyesületek és alakulatok céltűzéseit – a legfelsőbb helyen is méltánylásra talált – diadalokra vitte. De szülővárosa iránti önzetlen szeretetének igazi színtere a város törvényhatósági bizottsága volt.

Kimagasló polgári erényeinek elismerése és iránta érzett határtalan bizalma kifejezéseként törvényhatósági örökös bizottsági tagsággal tüntette ki. Aki azonban öt a közszeretnek szintén példátlanul álló magasságra emelte, az embertársaiért végtelen szeretettel áradó szíve volt. Ha végigtekintünk tisztelői végét nem látott sorain, akik az utolsó útján elkísérték, a szemekben ragyogó gyászkonny az ő jóságos szívének szólt. Bár a halál szeretteink elvesztésével súlyos sebet ejt szívére, talán mégsem maga a halál az, amely bennünket, hátramaradottakat porba sújt, hanem inkább azért lázadunk, hogy kedves halottunk életének fáklyája idő előtt aludt ki. Hiszen ő még nem érte el azt az életkort, amelyben a bibliai Siemonnal mondhatta volna: „Mostan bocsátod a te szolgálodat, uram, békességgel.” /Luk.II.29./ Még magasan lobogott lelkében az alkotás vágya és még csorbátlanul volt benne az teremő erő és mi, akik most körülálljuk koporsóját, még sokat, nagyon sokat vártunk tőle. Ehelyett bucsuzunk kell. Lörincbányai Littke József! Bucsuzunk tőled közéleti munkásságod közvetlen tanúja és munkatársad, a város törvényhatósági bizottsága és rajta keresztül Pécs város egész közönsége! Midőn a halál kapuján át Pécs panteonjába tartod bevonulásoadat, a mi kegyeletos megemlékezésünk és soha nem szűnő szeretetünk kísérsjen! Isten veled!”

Végtisztességén hatalmas közönség jelent meg. Többek között ott volt Horváth István dr. főispán, Pécsi Kálmán tábornok, Konczwald táblai elnök, Kövág Jakab Lajos dr. kanonok, Csernohorszky, Bartinai, Kelemen, apátok, Sebesatyén pápai kamarás, ;Makay polgármester, Oláh főjegyző, Pekár, Crupar főügyész, Halász pénzügyi igazgató, Hollán postaigazgató, Török rendőrtiszt, Visnya felsőházi tag, Schaurek, Winkler, Faluhelyi, Vargha, Krisztics, egyetemi tanárok, Bálványi tábornok, Szilléry közjegyző, Koszics, Piacsek kormánytanácsosok, Nendvich nyugalmazott polgármester, Kattyszovszky Zsolnay Tibor és Szikorszki Zsolnay Miklós gyárosok és még igen számosan Pécs város társadalmából.

Igen mélységes részvétről tanúskodó külön gyászjelentést adott ki a Pécsi Lóverseny egyesület igazgatósága; méltatva a magyar lovassport terén kifejtett három évtizedes működését, az elhunytat mint a Dunántúl délvidéki lovascsoporthnak éltető irányítóját, jövőjét féltő újjáteremtőjét és soha se miféle alakzattól vissza nem riadó gyámolítóját aposztrofálja.

Özvegyéhez és a családhoz úgy az ország, mint pedig Pécs város kimagasló személyességei közül igen sokan nagyszámú részvéttáviratot és levelet intéztek. Hogy csak néhányat említsek: Virágh Ferenc pécsi püspök, Dr. Fabinyi Tihamér ny. miniszter, Hóman Bálint, Keresztes-Fischer Ferenc miniszterek, Hegedüs Loránt, Pósch Gyula, Thaly Zsiga, Rudnyánszky Béla, Erdödy Rudolf, Montenucvo herceg, a Pécsi nemzeti Kaszinó, a róm.kat egyházközösségi elnök, stb. stb.

LITTKÉ JÓZSEF EMLÉKEZETE

Írta: Waldbauer Henrik

Nyug. Huszárezredes

A régi boldogságos békevilág megritkult, ismét kiirtott egy nagymestert a halál. A gyilkos kar fonnyasztó munkájával kérlelhetetlenül elsorvadt ennek az egyre gyérülő erdőnek egyik legkeményebb tölgyfáját, melynek gyökere a pécsi ősi televényföld mélyében fogant meg, persze a vadvirágos Mecsek ózondús aljában erősödött tetemessé, szétsugárzó ágazatát meg zöldellő lombhajtása Pécs éltető napsugarában sűrűsödött terebélyessé.

Megszűnt dobogni ez a telivér pécsi szív, mely ezt a várost imádásig szerette, mely mindig csak jót tett embertársain mód és rangkülönség nélkül mindenkor áldozatkészen segített, mely csordultig tele volt kristálytisztá, lángoló hazaszeretettel és teljes valójában átértzett vallásos istenfélelemmel.

Benne a magyar gyáripar egyik legelőkelőbb munkását veszítette el, kire mi pécsiek mindig bizonyos felsőbbes büszkeséggel tekintettünk.

Apjától származott öröksége: a pécsi Littke gyár az ő szellemi vezetése és kereskedelmi irányítása mellett emelkedett arra a magas színvonalra, melyet ma a nagyipar és a nagykereskedelem világába elfoglal. Egy emberöltőre való szorgalom méltóan kiérdemelt sikere ez, mit a tisztességes munka, a kereskedői becsület és a mindig egyenes úton járó iparos erkölcsé teremtettek és érleltettek meg.

Míg közöttünk élt, kevesen értették meg, de annál többen félreismerték. Érdes, komor szókimondó egyeneslelkűségét hamisan, sőt igazságtalanul ítélték meg.

Főbenjáró tévedésükre csak akkor eszméltek rá, midőn szemtől szembe kerültek vele és a beszéd folyamán bevallani voltak kénytelenek, hogy ennek a tetőtől talpig úri, nemes lelkű embernek csak a cicomakerülő közvetlensége a hibája, csupán a férges burokbá bujtatott áldott jó szíve a gyengéje, egyedül az igazságszeretetért buzduló optimizmusa a bűne.

Dolgos élete nagystílusú gyára, Pécs városa, a magyar lovassportnak Baranyában való életben tartása és a vele együtt érző munkásai között oszlott meg.

Ennek a nagy életcélnak szentelte minden gondolatát, érzelmét és emberi elhivatottságát.

Titáni küzdelmet fejtett ki, midőn fiúi szent kötelességének ismerte, hogy az apja alapította „Littke” L.M cég messze járó hírnevét a gazdasági válság minden örvényétől megóvja és tovább tündöklését tisztán és épen megőrizze. Ennek az emberi képességet meghaladó feladatnak a megoldása óriási erőmegfeszítések árán sikerült is neki, bár ebben a testet-lelket megőrlő harcban súlyosan megsebesült. A nagy gond legyőzése, a kora reggeltől késő estig tartó fáradhatatlan törődés, gyógyíthatatlan testi bajt váltott ki belőle, mely épp akkor támadta meg orvul és ölte meg hirtelen, mikor a válság hullámverés vizeiről a veszedelemben forgott gyár hajóját már biztos révbe vezethette. Ezzel rajta is beteljesedett a tragikus hősök fátuma: a győzelemnek a testi elmúlással való megfizetése.

Országszerte és külföldön ismert gyárán kívül legkedvesebb tevékenységének színhelye Pécsnek városháza volt. Itt a közgyűléseken és bizottsági üléseken valósággal kiélte azokat az energiákat, melyeket szülővárosának rajongó szeretete benne nagyra nevelt. Pécs jóléte és fejlődése, mik a szemében, szent és sérthetetlen ideálok voltak, talán még gyára érdekei elé is kerülnek. Minden igyekezetével és tehetségével azon örködött, hogy a város társadalmi békéjét és polgárainak egymást összekapcsoló harmóniáját semmi sem zavarja

meg: ezt az évtizeden egyetértést veszélyeztetett nem egy tapintatlan kijelentés vagy gesztus törpült semmivé a kellő pillanatban odasüvített temperamentumos közbeszólása révén.

Életének legnagyobb fájdalma mégis az volt, hogy: legutóbb a polgármester választó közgyűlésre betegsége miatt már, nem mehetett el. Hites meggyőződése volt: „Ha akkor jelen van, sok minden másképp fordult volna.”

Volt még egy kedvelt "közügye": a magyar lovassport. A magyar ló szeretetét és a különféle lósporthoz tartozókat művelését és istápolását lovas énjéhez tartozónak és magára nézve hazafias kötelességnek vélte, ha még annyi áldozatába került is. Ezt fiatal ember korában minden alkalommal be is bizonyította. Erről a lelelkesebben és bizonyos büszke rátartással mindig szívesen megemlékezett. Nem csoda tehát, ha még előrehaladt éveiben is a ló mint valami varázslatos mágnes élete végéig ellenállhatatlanul magához vonzotta. A pécsi Lóverseny Egyesület, melynek elnöke volt, ennek a szerelmének köszönheti 34 éves hasznos és eredményekben gazdag fennállását, főképpen pedig a legújabbban helyreállított országos jelentőségét, mi a békebeli intézményeket irtó háború után már-már tűnedező félben volt. Littke kiapadhatatlan energiaforrása, áldozatkészsége, rajongó sportimádása és a mértékadó helyeken kellő időben latba vetett személyes befolyása teljes egészében megújították Pécsnek ezt a nevezetes különlegességét.

A legnemesebb szociális érzés és felebaráti szeretet hatották át egész lényét: szívelelke mivoltát. Amily szigorú rendet és pontosságot követelt, mint kenyéradó, éppoly együtt érzően és altruisztikusan gondoskodó és jótevő apja volt alkalmazottainak és munkásainak, bár ezt mindig darocköntösbe rejteni igyekezett, de ezt legtöbbször egészen eltitkolni nem lehetett.

Ennek a jókívánságnak és embertársi érzésnek a legnemesebb bizonyítékát adta amikor, midőn a gazdasági válság előretörésekor gyára üzemét korlátozni, és a gyártás mennyiségét megszorítani kényszerült. Egyetlen egy munkását sem bocsátotta el, hanem inkább a munkaidő tartamát szabta rövidebbre, hogy így öreg munkásait és azok családjai ne veszítsék el mindennapi kenyerüket. Alárendeltjeinek megélhetését, jólétét és megelégedettségét ép úgy emberi kötelességéhez tartozónak tekintette, mint: akár gyára vezetését, valamely nobile officium elvégzését, vagy fia meg lánya nevelését és családjának ellátását.

Ez és ilyen volt Littke József!

Elhunyt nemcsak gyászba borította közel hozzátartozóit, hanem szomorú csapást mért Pécs városára is. Egyik legtipikusabb, legélesebben kiemelkedő, legderekabb fiát és legjellemesebb polgárát veszítette el pótolhatatlanul.

3.3.4) Littke Lőrinc 1874-1935

fiatalabb korában a pezsgőgyár belfelügyelője, majd később kávéház-tulajdonos, született Pécsen, 1874-ben iskolai tanulmányai elvégzése után a somogyi 44.sz. cs. és kir. gyalog ezrednél mint egyéves önkéntes teljesített szolgálatot és ugyanezen ezred kötelékében tart. hadnagyi rendfokozatot kapott. Az 1914-ben kitört világháború alkalmával katonai szolgálatot teljesített és főhadnaggyá neveztetett ki. Katonai szolgálata után a pezsgőgyár kötelékébe lépett és főleg a pincegazdasággal egybekötött munkálatokat látta el. 1910-ben a pezsgőgyár kötelékéből kilépett és ez alkalommal az őt megillető vagyonrészével gazdálkodott. E vagyonával Kolozsvárott drogista üzletet vásárolt.

Az üzletét 1915-ben eladta és szülővárosába Pécsre tért vissza ahol szőlőt vásárolt és gazdálkodott, főleg gyümölcs és csemegeszőlő termelésével és értékesítésével foglalkozott. 1925-ben megvette a Király-utcai korzó kávéházat és azzal egybekötve éttermet létesített. A tágas helyiségei és azokhoz tartozó nagy táncterem, a pécsi közönség kedvelt szórakozó helyévé vált és igen nagy fellendülésnek indult, jó és ízletes konyhája, nem különben a megfelelő hozzáértéssel elsőrendű borai nagy számú vendéget vonzottak és ezzel üzlete kiterjedt nagy forgalmával jó befektetésnek bizonyult. A változott gazdasági viszonyok miatt neki is sokszor nehézségekkel kellett megküzdenie, de azokat kitartó szorgalommal átvészelnéi iparkodott, úgy hogy a ma is fennálló üzletét jelenleg özvegye tovább vezeti.

Igen nagy sportbarát volt. Erős és izmos szervezete különféle sportágak kultiválására predesztinálta. Így többek között a vívás korcsolyázást kerékpározást igen szerette és kitartó tréningjeivel elsőrendű eredményeket ért el. Részt vett igen sok versenyen és számos első díjat nyert.

Egyéniségét nyugtalan és neves természetű vérmérséklete jellemezte, ami többször meggondolatlan cselekedetet váltott ki, nem rosszhiszeműség, de hirtelen elhatározásai miatt, amelyeket a megtörtétek után bizonyára meg is bán. A Littke család tagjait jellemző becsületesség és magatartás egyébként nála sem hiányzott, de önuralmát mindenkor megtartani nem bírta.

Háromszor nősült. Első ízben 1900. évi február hó 9.-én Sonnewend Karmentki gyógyszerész Vilma leányát vette feleségül. E házasságából két leánygyermek született, Mária és Vilma;

Máriát Bubregyh László orvos vette feleségül, míg Vilma leányát Buzinkai Gábor gazdasági felügyelő. Másodszor Sómány Josefinát vette feleségül és e házasságából egy fiúgyermek született 1923.09.01.-én. Harmadszor Tieri Gizellával kötött házasságot.

Élete utolsó éveiben a nem egészen sima lefolyású, sőt sokszor gondterhes küzdelmei, nemkülönben túlhajtott és szervezetét nem kímélő életmódja következtében idegbaj támadta meg, ami annyira súlyossá és elviselhetetlenné vált, hogy életének önkezével vetett véget és 1935.05.22.-én meghalt.

Földi maradványait 1935.május 24.-én a központi temető ravatalozójában beszentelve, az ottani családi sírboltban helyezték örök nyugalomra.

4.a.) A nemesi kiváltságlevél ismertetése:

A Magyar nemességet Lőrincbányai előnévvel Ő Felsége I. Ferenc József 1909. évi augusztus hó 22. napján Ischl-ben kelő kegyelmes elhatározásával Littke Ágoston altábornagynak adományozta az alábbi nemes levél kíséretében.

I. A nemesi kiváltság levél tartalma:

Emlékezetül adjuk ezennel tudatván mindenekkel kiket illet: hogy Mi, személyünk körüli magyar miniszterünk előterjesztése folytán kegyelmes tekintetbe és figyelembe vevén

LITTKE ÁGOSTON

altábornagy, a magyar darabont testőrség alkapitánya Hívünknek Felségünk és Felséges Uralkodó Házunk iránti állandó hűségét valamint 40 évet meghaladó, úgy békében mint az 1859. évi olaszországi hadjárat alkalmával az ellenség előtt teljesített kifogástalan katonai szolgálatát; tekintve különösen, hogy Őt kiváló katonai szolgálataiért 1890-ben a katonai érdemkereszt, 1899-ben a harmadik osztályú vaskorona Rendünk, 1904-ben pedig Lipót-Rendünk lovagkeresztjének adományozása általi kitüntetésre is méltónak tartottuk: nevezett

Littke Ágostont

és mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékát és maradékát, mind az imént említett kiváló érdemekért, mind pedig királyi kegyelmünk és kegyelmességünkönél fogva, mellyel dicső emlékezetű Elődeink, a boldogult magyar királyok példájára mind azt, ki Felségünk és Felséges Uralkodó Házunk és Magyarországunk szent koronája iránt szép, jó és nemes tettek által magának érdemeket szerezni és az erény ösvényét követni törekszik, jutalmazni és hathatós buzdításul a jutalom kitűnő

és maradandó jelével és emlékével feldíszíteni szoktuk, királyi hatalmunkból és különös kegyelmünk és kegyelmességünkönél Magyarországunk és társországi valóságos, igaz, régi és kétségtelen

NEMESEI

közé és sorába a **Lőrincbányai** előnév használhatóságának engedélyezése mellett felveendőnek tartottuk, legfelsőbb királyi akaratunk szerint kegyelmesen megengedvén, hogy ezentúl jövendő örök időkhöz fennevezett

Littke Ágoston

és mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadéka és maradéka a

Lőrincbányai

előnév használata mellett mindazon jogokkal élhessen és bírhatson, melyekkel említett Magyarországunk és társországainak valóságos, igaz, régi és kétségtelen **nemesei** eddigelő törvény, vagy hajdani szokás szerint bármiképp éltek és bíztak vagy élnek és bírnak.

Mely iránta tanúsított legfelső királyi kegyelmünk és kegyelmességünk bővebb tanúságául s a valóságos, igaz és kétségtelen nemesség örök időkhöz fennmaradandó jeléül **neki** és mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékanak és maradékanak a következő czímert vagy nemesi díszjelt adtuk és engedjük:

címer rajza (lásd a 61. oldalon)

Álló, csücskös talpú pajzs, melynek kék mezejében zöld pázsiton jobbra fordult aranszegélyű zöld nyereg takarós, aranykantáros ágaskodó fehér lovon arany sujtású vörös ruhás, arany galléros, sárga csizmás kalpagos magyar vitéz ül, jobbáiban görbe kivont kardot tartva, baljával a kantár szarát fogva. A pajzsra helyezett jobbra fordult koronás nyílt lovagsisak díszje: a magyar királyi darabont testőrségi tábornoki udvari díszruha módjára arannyal díszített vörös ruhás könyöklő jobb kar, aranykardbojtos kivont testőrszabályát tartva. A sisak takarója jobbról kék-arany, balról vörös-ezüst.

Kegyelmesen elhatározván és megengedvén továbbá, miszerint ezen czímert, vagy nemesi díszjelt, jövendő örök időkhöz többször nevezett és ezentúl már nemes

**Lőrincbányai
Littke Ágoston**

mindkét nembeli törvényes ivadékaival együtt Magyarországonk és társországaival valóságos, igaz, gyökeres és kétségtelen többi nemeseiként mindazon joggal viselhesse és használhassa, mellyel ezek törvény, vagy hajdani szokás szerint éltek és bírtak vagy élnek és bírnak, nem csak akarjuk, de kegyelmesen parancsoljuk is, hogy ezen valóságos, igaz és kétségtelen nemesi czímmel, őt és mind két nembeli törvényes ivadékát és maradékát minden rendű, állapotú, hivatalú, méltóságú és tekintetű egyének felruházottnak s díszítettnek tartsák és ismerjék.

Minek emlékéül és örök jeléül többször említett

**Lőrincbányai
Littke Ágostonnak**

és mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékanak és maradékanak Apostoli magyar királyi függő pecsétünkkel megerősített jelen czímeres nemesi kiváltság levelünket tartottuk kegyelmesen kiadandónak és engedendőnek.

Kelt a Mi őszintén kedvelt hívünk, tekintetes és nagyságos **Zichi és Vásonykeői gróf Zichy Aladár**, belső titkos Tanácsosunk, Kamarásunk és Személyünk körüli magyar Ministerünk kezei által Bad-Ischlben Szent Jakab hava huszonkettedik napján, az Úr ezerkilencszázkilencedik, Uralkodásunk hatvanegyedik évében.

Sajátkezű (s.k.) aláírások:

Ferenc József

Zichy Aladár gróf

4.b.) A nemesi átruházási okmány ismertetése:

A nemességet Ő Felsége az alábbi szó szerint, Littke József pezsgő gyáros nevére kiállított okmány szerint, 1912.évi április hó 27.-én kelt legfelsőbb elhatározásával Littke Jenő, Ernő és Józsefnek adományozta.

Miután előbbi családtagok már valamennyien elhalván, a jelenleg életben lévő utódai közül a következők bírják mint jogutódok a magyar nemességet.

1. özv. Littke Ernőné szül. Schwartz Ida
2. özv. Littke Józsefné szül. Nagyszigeti Szily Erzsébet
3. néhai Littke Jenő, fia Kálmán és István és utóbbi fia István.
4. néhai Littke József, fia József és annak fia József
5. Littke Kálmán Mária leánya.
6. néhai Littke József Mária-Magdolna lánya, férjezett ikvai Pfeiffer Félixné.

II. Az átruházási okmány tartalma:

Pécs sz. kir. város főispánjától. Nagyságos Littke József úrnak, pezsgő gyáros, Pécs. A nagyméltóságú m. kir. Belügyminiszter 71644/912. sz. értesítése szerint Ő császári és királyi apostoli Felsége 1912. április hó 27.-én kelt legfelsőbb elhatározásával nagyságodnak és Ernő és Jenő nevű fivéreinek, valamint mindnyájuk törvényes utódainak, a magyar nemességet Lőrincbányai előnévvel díjmentesen legkegyelmesebben adományozni és megengedni méltóztatott, hogy elhunyt nagybátyjuk, néhai Littke Ágoston altábornagy, a magyar darabont testőrség alkapitányának czímerét viselhessék.

A midőn a királyi kegy ezen megnyilvánulásáról Nagyságodat örömmel értesítem, egyúttal tudatom, hogy a nemesi oklevél kiállítása végett forduljanak Ő Felsége személye körüli minisztérium segédhivatali Igazgatóságához.

Pécs, 1912. évi május hó 30-án. Visy s.k. főispán.

5 Általános rész.

A család származása, nagyatyám születésétől kezdve, mivel régebbi adatok nem állnak rendelkezésre, ma 134 éves múltra tekint vissza, bár kétségtelen, hogy nagyatyám képességeit és szellemi adottságát figyelembe véve, magasabb színvonalú művelt szülők leszármazottja lehetett és életrevalóságát valószínűleg szüleitől örökölte, mindezek pedig arra engednek következtetni, hogy a család keletkezése jóval régebbi számítandó.

Tekintve azonban, hogy ez időkre visszamenőleg a szükséges adatok hiányában megállapításokat levonni nem lehetséges, nagybátyám 1831 évben történt házasságkötése óta a család elég terebélyessé nőtt, mert még nagyatyám 1870-ben bekövetkezett halálakor a családtagok száma 23-at tett ki, addig ma 1943-ban az összes családtagokat számba véve, előbbi négyszeresére, vagy is 101-re emelkedett, mindannak dacára, hogy a fiatalabb generációknál a szaporodás sajnálatos módon fokozatosan és lényegesen csökkent. Ez utóbbi számban a család leányágzatainak egyenes leszármazottjai is benne foglaltatnak. Hogy a családfa görbéje számbelileg mennyire lefelé hajlik, az a következőkből is kitűnik. A család egyenes leszármazottjai közül, a leányágzatbelieket beleszámítva, ma életben van összesen 44, azonban a Littke-nevet viselő életben levő leszármazottok száma mindössze csak 26. A harmadik generációhoz tartozó családtagok közül még él 3 férfi, 6 nő, valamennyien már magas korban, vagyis kihalófélben. A negyedik generációhoz tartozik 6 férfi, 6 nő, míg az ötödik generáció családtagjainak száma sajnálatosan már csak 3 férfi és 2 nő.

Amidőn ezt, mint sajnálatos hanyatló ténytet megállapítom, reá kell mutatnom arra a kötelességre, ami a két legfiatalabb generációra hármlik és pedig arra, hogy igyekezzék a családfa görbét ismét felfelé lendíteni. Erre őseim is kötelezik, mert a család már az 1860-as években Pécs város egyik legtekintélyesebb családjává fejlődött és tagjai Pécs városában, nemcsak mint számottevő tényezők szerepeltek, de a város fejlődését is igen nagy mértékben előmozdították. A családból magas állású katonai és állami funkcionáriusok, ipari és magánvállalati vezető férfiak származtak.

Általában törekvő, becsületes, kötelességtudó, keresztény erkölcsi alapon álló, egyenes jellem és úri gondolkodás karakterizálja a család tagjait.

Kitérve a családok egymásközi kapcsolataira, meg kell említenem, hogy az nem volt általában harmonikusnak nevezhető, sőt azt mondhatnám, egymás iránt inkább rideg, mint barátságos, kevéssé rokonérzésű. Sokszor haragtartással megszakadt az érintkezés. Az egyes családok belső élete a legharmonikusabb Littke Ferenc családjába volt és jelenleg is az, ahol testvéri szeretet vette körül a család tagjait, a testvéri szeretet a mi családunkban is meg volt, de egyéb harmónia sajnos nem.

A családban, mint társalgási nyelv általában a német dominált; mi harmadik generációbeliek a német nyelv mellett a magyar nyelvet is beszeltük, mert már magyar iskolában tanultunk. A magyar nyelv leginkább Littke József családjában volt használatos. A magyar nyelvet sem Ferenc nagybátyám, sem atyám, sem Ágoston nagybátyám tökéletesen nem bírták.

Ők persze még német iskolákba jártak és annakidején Pécsen a társadalmi érintkezés, levelezés, üzleti könyvek vezetése mind német nyelven történ, nem szólva a katonaságról, ahol kizárólag a német nyelv volt használatos és előirt szolgálati nyelv. De a magánvállalatok is, mint a Duna Gőzhajózási Társaság, csak a német nyelvet használták. A magyar nyelv csak a közigazgatási hivatalokban és a bíróságoknál volt természetesen általános. Pécs egész

társadalma igen lassan magyarosodott, azt részben az is okozta, hogy a polgári családok közül igen sok volt a német bevándorolt és csak az 1870-es évek végén kezdett végre a magyar nyelv használata általánosságban tért hódítani.

A Scitovszky-téri családi ház, mint már fentebb említettem, Hillebrand Brandau (Hillebrand Prandau) bárótól került nagyatyám birtokába és pedig már az 1840-es évek elején; a telekkönyv egyik feljegyzéséből megállapítottam, hogy 1847-ben már tulajdona volt, hogy pontosan mely időben vette, nem állapítható meg, mert visszamenőleg még nem volt telekkönyvezés. Az eredetileg aránylag alacsony házat két ízben alakították át, első ízben József nagybátyám az 1890-es években a szobák magasságát emeltette, másodízben József unokaöcsém a mai színvonalra alakította át ízléses hozzáértéssel, jóval magasabbra és ezzel, tetszetős külsőjével és kertjével méltó keretként illeszkedik a Scitovszky térbe. A nagyarányú pincék melyek az alsó sétatér alá és északnak egész a székesegyházig nyúlnak. A ház udvarát József nagybátyám fedett csarnokká alakította át, ami a gyár részére ma is igen hasznos helyiségül szolgál.

A monográfia összeállítása alkalmával, sajnálattal kellett tapasztalnom, hogy a családi okmányok megőrzésére, gyűjtésére és gondozására, különösen a múltban, a családtagok közül kevesen fordítottak figyelmet. Ennek következménye az is hogy nagyatyám származásáról, szüleiről oly kevés, sőt úgyszólván alig áll adat rendelkezésre, Mert nem igen hihető, hogy nagy-atyánknak ne lett volna keresztlevél avagy más egyéb személyi okmány a birtokában, amikor Pécsre került, valamivel csak igazolnia kellett magát, sőt házasságkötése alkalmával valószínűleg, szülői beleegyezést is követelhetek, mert 22 éves .korában nősült, tehát nem volt még nagykorú.

Eme felületességnek a jövőben elejét veendő, azt ajánlanám, hogy állíttassák fel egy családi irattár, ahol az összes családok személyi okmányai és iratai levelei stb. megőriztetnének. Kötelezővé kellene tenni mindenkinek, hogy a családi személyi okmányokat az egyes családtagok életére és működésére vonatkozó iratokat, leveleket stb. megőrzés végett az irattárba helyezték el, ahol azok mindenkinek bármikor rendelkezésre állnának. Ha ezt egyesek még életükben megtenni vonakodnának, úgy elhalálkozásuk esetén az elhalt családtag okmányait a család volna köteles ott elhelyezni. Továbbá minden családi ágazat vezessen életrajzi feljegyzéseket, különösen a család férfi tagjairól.

A családi történet további feljegyzése, valamint az irattár kezelésével egy erre alkalmas és megfelelő érzékkel bíró egyik családtag volna megbízandó. E feljegyzések hiteles adatai érdekében, az egy családban előforduló változásokról születésről, házasságról, halálról, stb. valamint főleg a család férfitagjaira vonatkozó pályafutási eseményekről és egyéb családi változásokról a megbízott családtagot értesíteni kellene.

A család összetartozására a jövőben több rokonérzést ajánlanék, mint a múltban volt, nagyobb szeretetet egymás iránt; mert mindegyik akár vagyonos akár szegény vagy alacsonyabb társadalmi helyzetet foglal el, ugyanazon a jögon tagja a családnak, mint a nálánál előnyösebb helyzetben levő. Senkit mellőzni vagy lekicsinyelni nem szabad, hanem minden rangkülönbség, vagyoni állapot és társadalmi állásra való tekintet nélkül felkarolni, és ha a szükség úgy kívánja, támogatni és segíteni kell. Mert ne felejtse el, mindenkit érhet baleset, lehet a ma jobb viszonyok között élő családtag később nem az vagy fordítva.

A Littke-nemzetség szolidaritásának és a rokonérzés ápolására azt ajánlanám, hogy évenként, esetleg két évenként legalább egyszer tartassák családi összejövetel. Az

összejövetele a család mindenkori seniorjának vezetésével megtárgyaltnak a család ügyes-bajos dolgai.

Az első ilyen összejövetele megtárgyalhatná a családi irattár gondozásával és a családi történet feljegyzésével megbízandó családtag megválasztását, egy családi pénzalap létesítését a család arra reászorult tagjainak (saját hibájukon kívül történt elszegényedésük esetében) megsegítése céljából, tanulmányi ösztöndíjak odaítélését, elaggottak támogatását, árvák gondozását. stb.

Idejét látnám az ilyen kezdeményezésnek, mert ez nemcsak a család nivuszát emelné, de a rokonérzést nagyban növelné, mert miként mindenben csak erős összetartással lehet eredményt és célt érni, úgy vonatkozik ez egy család életére is.

Ezzel a Littke-család három legidősebb generációjára vonatkozó és 1809-től 1943-ig történt fontosabb és főleg a pezsgőgyárra vonatkozó eseményeket és az egyes családtagok életrajzi adatainak feljegyzését befejeztem, kitérve mindarra, amire később még szükség lehet. A negyedik és ötödik generáció adatainak feljegyzése már az utódok feladata.

Ha netán egyesek életrajza hézagos és rövid, az nem az én hibámból ered, hanem kizárólag annak tulajdonítható, hogy a szükséges adatokat és okmányokat nem bocsátották rendelkezésemre, avagy elkallódtak.

Littke György (1869-1944), írta ezt a monográfiát még 1944 előtt. Gelléri Emil csak diszította képekkel 2012-ben és papírról a computerre vitte. Littke György az USA-ban élő Littke Marika (Roth) nagyapja.

Ezen monográfia segítségével irt Trebbin Ágost a család történetéről a Mecsek egyesület évkönyvében a 2007-es egyesületi évjártban.

A Littke családról még Szirtes Gábor írt a „Pécsi Panteon“ című könyvében 2005-ben és Baranyay Aurél 1970-ben a „Littke Pezsgő regénye“ címmel Péccsett.

Gelléri Emil (1944) leszármazása: Littke Lőrinc (1809-1879), fia Littke János (1834-1917), lánya Littke Renée (1871-1942) lánya Rimler Anna (1911-2005), fia Gelléri Emil (1944), fia Gelléri Oliver (1965), fia Gelléri Tobias (1995).

6 Mellékletek:

Littke Lőrincz fiú leszármazottjai:

1. Generáció		2. Generáció		3. Generáció		4. Generáció
1		1.-g2)		1.1.-g3)		
Littke Lőrinc 1809-1879, év 70	1 →	Littke Ferenc 1832-1901, év 69	1 →	Dr. Littke Lajos 1866-?		
				1.2.-g3)		1.2.1.-g4)
			2 →	Littke István 1869-1910, év 41	1 →	Littke fiú 1902-1908, év 6
				1.3.-g3)		
			3 →	Littke János 1874-1890, év 16		
		2.-g2)		2.1.-g3)		2.1.1.-g4)
	2 →	Littke János 1834-1917, év 82	1 →	Littke György 1869-1944, év 75	1 →	Littke Kázmér 1897-1976, év 79
						2.1.2.-g4)
					2 →	Littke Aladár 1903
				2.2.-g3)		
			2 →	Dr. Littke Aurél 1872-1945, év 73		
		3.g2.)				
	3 →	Littke Ágoston 1838-1911, év 72				
		4.g2)		4.1.-g3)		4.1.1.-g4)
	4 →	Littke József 1840-1902, év 61	1 →	Littke Jenő 1867-1940, év 73	1 →	Littke Kálmán 1892-1961, év 69
						4.1.2.-g4)
					2 →	Littke Jenő 1901-1921, év 20
						4.1.3.-g4)
					3 →	Littke István 1903-1976, év 73
						4.4.1.4.)
					4 →	Littke Dezső 1891-1944, év 53
				4.2.-g3)		
			2 →	Littke Ernő 1871-1920, év 49		
				4.3.-g3)		4.3.1.-g4)
			3 →	Littke József 1872-1937, év 65	1 →	Littke József 1902-1963, év 61
			4 →	4.4.-g3)		4.4.1.-g4)
				Littke Lőrinc 1874-1935, év 61	1 →	Littke Lőrinc 1911-1980, év 69

Olvasási magyarázat: 4.3.1-g4=Littke Lőrinc 4. fiának, a 3.fia és annak az első fia a 4. Generációban.

A Littke Címer

A Nemeslevél 4. oldala

Az 1.

2.

és 7. oldal

I Ferenc József s.k. aláírásával

1103d (16)

A Littke családi ház Pécsen a Scitovszky téren (most Szent Istvántér 2). Alatta a pincék terjednek el és ágaznak szét. Most 2011-ben a Császár picészet üzemelteti a házat Tuczay József vezetésével és megint pezsgőt gyártanak. A ház Littke Józseftől (1902-1963) került az állam tulajdonába a kommunista időkben. Littke Józsefnek nem maradt élő leszármazottja.

A Littke pezsgőgyár a google térképen a Szent István téren az Apáca utca sarkán, lásd a linket:

<http://maps.google.hu/maps?hl=hu&ll=46.077216,18.22443&spn=0.001537,0.003406&t=h&z=18>

1997r2 Emléktábla a bejáratnál

Régi családi Littke pezsgős pohár és üveg a pezsgő érlelésére, eredeti.

e1b4

1103e (12c)

1103d (18) Gelléri Emil az étteremben

Pécs 1007 (12) Emléktábla Ferencz József 1891, jun. 22.-én történt látogatására

A Littke pezsgőgyár Pécs belvárosában van, a Székesegyház alatti téren.

Hb08a: Taitl Johanna
(1808-1871) Littke Lőrincné

L-Jenő1: Littke Jenő
(1867-1940)

hb07-4a: Dr. Littke Aurél
(1872-1945)

Littke József (1840-1902)
Ahn 1104a1

(1869-1944)

Littke Kázmér

1105 (10): Littke Lőrinc leszármazottjai Budapest-
en 2011-ben a Szegedi Halászcárdában, Takács
Gábor, Littke István, Bakos Ildikó, Gelléri Emil

Pecs 1007 (39) A Littke család sírja a siklósi úti
Temetőben

Itt vannak eltemetve többek közt: Taitl Johanna
(1871), Littke Lőrincz (1879), Littke Mária (1899),
Littke József (1902), Littke Mihály (1905), Dávid
Berta (Littke Józsefné 1920), Littke Jenő (1921),
Littke Mária (Bubreggh Sándorné 1923), Littke
Lőrinc (1935), Littke Blanka (1935), Komáromi
Mariska (Littke Jenőné 1936), Littke József
(1937), Littke Jenő (1940), Littke Lőrinc 1980. A
siklósi úti temető később készült, így pl. Littke
Lőrinc eredetileg egy a városban lévő temetőbe
lett eltemetve és csak maradványait hozták
később ide.

Ig a1 (1) Littke Ágoston 1838-1911 Ig a1 (2) Littke Ágoston (Guszt) Ig a3 (1) Littke Ferenc 1832-1901

Ig a3 (5) Graff Matild
1841-1937
Littke Ferencné

Ig a2 (3) Unkelhäuser Ferenc
1866-1938 és Littke Lajos 1866-
Münchenben

Ig a4 (1) Littke Lőrinc 1809-1879

A felső képeken Littke Ágoston, aki I Ferenc Józsefnek volt az altábornagya, a magyar darabont testőrség alkapitánya, ő kapta a Nemeslevelet. De mivel utóda nem volt, 1912-ben átruházták a nemességet Littke Józsefre és testvéreire Jenőre és Ernőre. Littke Ferencről sajnos csak keveset tudunk. A felesége Graff Matild volt. Littke Lajos, az előbb említett Ferenc fia volt és Dr. Unkelhäuser pedig Ilona (Lajos húgának) a férje.

A jobb alsó képen Littke Lőrinc, aki a Corso kávéházat alapította, a kép 1909-ből származik, őt hívták a családban Lenci bácsinak.

Daróczy Tamás 4 évesen

Vágó Märy 1918-1990 Littke Józsefné

Littke Jenő 1867-1940

Ig a6 (5) és
Ig a6 (6)
Eredeti
Littke pezsgős
palackok, az
egyik még nincs
megnyitva.
Köztük a híres
Prince of Wales
dry. Ilyen idős
pezsgő csak
emlék,
minőségét
teljesen elveszti.

A Littke féle pezsgő gyártása a legifjabb Littke József (1902-1963) idejében a kommunizmus kezdetével megszűnt. A 60-as években a Pannonvin kezdett újra pezsgőt gyártani a házhoz tartozó pincékben, ezt elsősorban a Szovjetunióba exportálták. A család a rendszerváltás után(1989) nem kapta vissza a pezsgőgyárat, mert a legifjabb Littke Józsefnek nem volt élő leszármazottja és kártérítést csak egyeneságú leszármazottnak adtak. A Littke féle pezsgőgyártás a fénykorát Littke József (1840-1902) és fia alatt érte el. Az első világháború után a gyár anyagi gondokkal küzdött. A második világháború és következményei miatt a rokonság szétszóródott, többen Magyarországot is elhagyták és Pécssett most 2013-ban már egy rokon sem lakik. Tehát úgy 150 évvel Littke Lőrinc (1809) családalapítása után leszármazott Pécssett már nem él.

A Littke pezsgőgyár vége és folytatása

A legifjabb Littke József (1902-1952) vezette a pezsgőgyárat a második világháborúban. Nagyon nehéz idők voltak ezek. Utána átvették a kommunisták a hatalmat és Littke Józsefet, mint kapitalistát meghurcolták a pezsgőgyárat pedig államosították. Littke Józsefnek egy fia volt, aki 1946-ban meghalt. Első feleségétől elvált és 1938-ban elvette Vágó Mária-t, egy színésznőt. Ezt a lépést édesanyja, Szily Erzsébet neheztelte, viszonyuk erősen megromlott. Amikor Szily Erzsébet férje (Littke József 1872-1937) meghalt, akkor ő a gyár felét és a két gyerek (Littke József és Littke Lenke) kettesben a másik felet, azaz egyenként 25%-ot örökölték. Ezt támasztja alá egy 1947-es tulajdonlap. Amikor Szily Erzsébet 1953-ban meghalt a pezsgőgyár már az állam tulajdonában volt. Littke Lenke, Pfeiffer Felixhez ment férjhez és 2 gyerekekkel az USA-ban telepedtek le a háború végén.

Amikor 1989-ben a kommunizmus után az elállamosított birtokokat kártérítették, akkor az előírás az volt, hogy csak elsőfokú élő leszármazottaknak van joguk kártérítésre. Így csak az USA-ban élő Pfeiffer Mária és Nori voltak érdekeltek. Mária 2001-ben meghalt, Nori 2002-ben jelentkezett a pezsgőházban, de csak szóban egyszerű papirokkal jelentette be az igényét. A Panonvin akkori igazgatójával barátságtalan volt, kérdezte, hogy mit keresnek ott. Többet nem foglalkozott az ügyvel és más Littke rokonhoz sem kereste a kapcsolatot, akárcsak a korábbi években sem.

1996-ban Császár István vette meg a pezsgőházat, tudtommal 300mio forintért, az akkori tulajdonostól a Panonvin-től. 2004-ben pedig megalapította a Cezar Vinery-t. Közben Littke Palace néven működik a ház és Littke nevezetű pezsgőt is termel. A Littke rokonsággal 2013-ban látogattunk el a pezsgőházba, ahol Császár István vezetett bennünket.

Még a következő érdekes képek kerültek a kezembe:

Littke József
(1872-1937)

Taitl Johanna (1808-1871) Littke Lőrinc
feleségének az aranyórája

Littke Jánosné 1907
Pucher Georgina